

Tradice a zvyky jako příčina alkoholismu západní společnosti – region Morava

Bc. Kateřina Příhodová

Diplomová práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Bc. Kateřina Příhodová
Osobní číslo:	H23098
Studijní program:	N0111A190013 Sociální pedagogika
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Tradice a zvyky jako příčina alkoholismu západní společnosti – region Morava

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti západní kultury ve vztahu k tolerovaným návykovým látkám.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

HAMES, Gina, 2012. Alcohol in World History. Taylor & Francis. ISBN 9780415311526.
CHRÁSKA, Miroslav, 2016. Metody pedagogického výzkumu Základy kvantitativního výzkumu, 2., aktualizované vydání. Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.
KREJČÍŘOVÁ, Dana a Josef LANGMEIER, 2006. Vývojová psychologie. Grada. ISBN 978-80-247-1284-0.
RYCHLÍK, Martin, 2022. Dějiny lidí. Academia. ISBN 9788020031983.
SOUKUP, Martin, 2019. Antropologie: teorie, koncepty a osobnosti. Pavel Mervart. ISBN 978-80-7465-355-1.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **8. ledna 2025**
Termín odevzdání diplomové práce: **25. dubna 2025**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 8. ledna 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení diplomové práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na diplomové práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá tím, jaká je souvislost mezi spjatostí s kulturními tradicemi a rizikovostí konzumace alkoholu. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část obsahuje čtyři hlavní kapitoly. První kapitola nese název České tradice a zvyky. Druhá kapitola má název Alkoholismus. Třetí kapitola je zaměřena na Region Morava. Poslední kapitola se zabývá rolí alkoholu při tradičních událostech. Praktická část se zabývá výzkumem, ve kterém pomocí dotazníkového šetření zjišťujeme zapojení respondentů do kulturních tradic, jejich postoje k užívání alkoholu a rizikovost jeho konzumace. Současně se věnujeme i postojům rodičů a starších generací k předávání tradic spojených s alkoholem mladší generaci a tomu, jak nezletilí hodnotí dostupnost alkoholu na kulturních akcích.

Klíčová slova: tradice, zvyky, alkoholismus, Morava

ABSTRACT

This dissertation examines the relationship between the association with cultural traditions and the risk of alcohol consumption. The thesis is divided into theoretical and practical parts. The theoretical part contains four main chapters. The first chapter is entitled Czech Traditions and Customs. The second chapter is entitled Alcoholism. The third chapter focuses on the Morava Region. The last chapter deals with the role of alcohol in traditional events. The practical part deals with research in which we use a questionnaire survey to find out the respondents' involvement in cultural traditions, their attitudes towards alcohol use and the risk of alcohol consumption. At the same time, we explore the attitudes of parents and older generations towards the transmission of alcohol-related traditions to the younger generation and how minors evaluate the availability of alcohol at cultural events.

Keywords: traditions, customs, alcoholism, Moravia

Ráda bych touto formou poděkovala své vedoucí paní PhDr. Heleně Skarupské, Ph. D., za její trpělivost, dobré rady, podporu a motivaci a především za její čas a ochotu. Dále bych také chtěla poděkovat mým rodičům, za to, že mě celý život v mém studiu podporovali a vždy pro mě chtěli to nejlepší. V neposlední řadě patří obrovský dík mému úžasnému příteli, který mě vždy podržel a zvládal moje veškeré emoční výlevy.

„Alkohol vymaže bolest, ale i lidi, kteří tě milovali.“

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 ČESKÉ TRADICE A ZVYKY.....	14
1.1 ZVYKY JARA.....	15
1.1.1 Velikonoce	15
1.1.2 Pálení čarodějnic	16
1.1.3 Stavění máje	16
1.2 ZVYKY LÉTA	17
1.2.1 Poutě.....	17
1.3 ZVYKY PODZIMU	17
1.3.1 Hody	18
1.4 ZVYKY ZIMY	18
1.4.1 Silvestr.....	19
1.4.2 Masopust	19
2 ALKOHOLISMUS.....	21
2.1 HISTORIE ALKOHOLISMU	21
KOŘALEČNÍ MOR.....	22
2.2 VZNIK ZÁVISLOSTI	24
2.3 TYPY A JEDNOTLIVÉ FÁZE ALKOHOLISMU	25
2.4 PŘÍČINY KONZUMACE ALKOHOLU	27
2.5 MLÁDEŽ A ALKOHOL	28
2.6 ŽENY A ALKOHOL.....	30
2.7 SENIOŘI A ALKOHOL.....	31
2.8 ŽIVOT V ZÁVISLOSTI: JAK ALKOHOLISMUS OVLIVŇUJE RODINNÝ ŽIVOT	31
2.9 DOPADY ALKOHOLISMU	32
3 REGION MORAVA	34
3.1 HANÁ	34
3.2 VALAŠSKO	35
3.3 SLOVÁCKO	35
4 ROLE ALKOHOLU PŘI TRADIČNÍCH UDÁLOSTECH.....	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	40
5 PROJEKT VÝZKUMU	41
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	41
5.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	42

5.3	VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	43
5.4	POJETÍ VÝZKUMU	43
5.5	VÝZKUMNÝ SOUBOR	44
5.6	VÝZKUMNÝ NÁSTROJ	45
5.7	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	51
6	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	54
6.1	IDENTIFIKAČNÍ POLOŽKY	54
6.2	SPJATOST S KULTURNÍMI TRADICEMI.....	57
6.3	RIZIKOVOST KONZUMACE ALKOHOLU	58
6.4	SOUVISLOST MEZI SPJATOSTÍ S KULTURNÍMI TRADICEMI A RIZIKOVOSTÍ KONZUMACE ALKOHOLU	59
6.5	POSTOJE RODIČŮ A STARŠÍCH GENERACÍ K PŘEDÁVÁNÍ TRADIC SPOJENÝCH S UŽÍVÁNÍM ALKOHOLU	61
6.6	HODNOCENÍ DOSTUPNOSTI ALKOHOLU NEZLETILÝMI	64
7	DISKUZE	66
7.1	LIMITY VÝZKUMU.....	69
	ZÁVĚR.....	70
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	73
	SEZNAM OBRÁZKŮ	78
	SEZNAM TABULEK	79
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	80
	SEZNAM PŘÍLOH.....	81

ÚVOD

Alkoholismus je dlouhodobě jedním z nejvýznamnějších společenských problémů nejen v České republice, ale i ve většině západních společností. Tento fenomén se netýká pouze jedinců, ale má rozsáhlý dopad na celé komunity. Příčiny alkoholismu jsou mnohohrstevné a zahrnují faktory biologické, psychologické, sociální i kulturní. V rámci západní společnosti se mezi potenciálními příčinami často zmiňují také kulturní a historické vlivy, které formují chování a postoje jednotlivců vůči alkoholu. V této souvislosti stojí za pozornost region Morava, kde jsou tradice a zvyky hluboce zakořeněné a ovlivňují každodenní život místních obyvatel.

Morava je regionem, kde alkohol často hraje důležitou roli při oslavách, setkáních a společenských událostech. Moravské tradice, jako jsou svatby, poutě, rodinné oslavy či hospodské zvyky, byly po staletí neoddělitelnou součástí místní kultury. Alkohol, ať už ve formě vína, piva či pálenky, je vnímán jako nástroj sociálního propojení, oslavy a uvolnění. Tento kulturní aspekt může mít dvojí charakter – z jedné strany přináší pozitivní rozměr sdílené radosti, z druhé strany může vytvářet podmínky pro rozvoj nezdravých návyků, které vedou k alkoholismu.

Moravské tradice a zvyky tvoří nedílnou součást identity tohoto regionu a jsou hluboce zakořeněné v každodenním životě jeho obyvatel. Lidová kultura se zde odráží nejen v písních, tancích, krojích či řemeslech, ale také v rytmu roku, který je ovlivněn množstvím svátků, slavností a zvykoslovných událostí. Slavnosti jako hody, vinobraní, fašank nebo dožínky nejsou jen kulturními přežitky, ale živou součástí komunitního života, která propojuje generace a posiluje sounáležitost mezi lidmi. Tyto tradice často vycházejí z dávných rituálů spojených se zemědělským cyklem, náboženstvím či rodinnými událostmi a přetrvávají díky silnému lokálnímu patriotismu a přenosu zvyků z generace na generaci.

Cílem této diplomové práce je zjistit, jaká je souvislost mezi spjatostí s kulturními tradicemi a rizikovostí konzumace alkoholu v regionu Morava.

V teoretickém úseku naší diplomové práce budou popisovány pojmy, jako jsou tradice, zvyky, alkoholismus – jeho historický kontext, vznik, typy, fáze, příčiny a dopady závislosti. Popíšeme si region Morava a pak se také zaměříme na roli alkoholu při tradičních událostech v životě každého člověka.

V praktické části bude zkoumána již zmiňovaná souvislost mezi spjatostí s kulturními tradicemi a rizikovostí konzumace alkoholu na Moravě. Abychom tuto souvislost prozkoumali, budeme muset zjistit, jaká je spjatost s kulturními tradicemi v regionu Morava a jaká je rizikovost konzumace alkoholu v regionu Morava. Dále se zaměříme na to, jaké jsou postoje rodičů a starších generací k předávání tradic spojených s užíváním alkoholu mladší generaci. Poslední co nás bude zajímat je, jak nezletilí hodnotí dostupnost alkoholu na kulturních akcích. K zjištění těchto stanovených cílů volíme dotazníkové šetření, a to konkrétněji standardizovaný dotazník doplněný o dva dotazníky vlastní konstrukce.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 ČESKÉ TRADICE A ZVYKY

Podle Soukupa (2019, s. 337) je kultura vnímána jako systém, kde každý prvek plní důležitou a nenahraditelnou funkci, která přispívá k udržení a fungování celku. Tvrdí také, že je kultura komplexní celek, který zahrnuje poznání, víru, umění, právo, morálku, zvyky a všechny ostatní schopnosti a obyčeje, jež si člověk osvojil jako člen společnosti. (Soukup, 2011, s. 27)

Pro Šottnerovou (2008, s. 7) lidová kultura představuje paměť národa. Lidové tance, písně, příběhy, zvyky a předměty jsou cenným dědictvím, které může být pro dnešního člověka zdrojem poznání, radosti a tvůrčí inspirace.

Moderní svět je často vnímán jako zcela utilitární systém, v němž tradice – zejména v duchovní oblasti – jsou pouze společenským základem, který někdy označujeme jako dědictví země nebo křesťanský základ Evropy, kde sídlíme. Ve větším či menším měřítku jsou zvyky, rituály, rodinné a místní tradice hodnotami, které neustále pronikají do našich životů, často bez našeho vědomí. Příkladem jsou vzpomínky, veřejné oslavy a domácí zvyky, jako jsou Vánoce, Velikonoce a svatby. To vše spolu s obecně uznávanými a záměrně dodržovanými tradicemi a zvyky tvoří množství kulturních odkazů spojených s místem a časem, fenoménů, které se v našem národě a civilizaci zachovaly. Patří k jevům, které oceňují kulturní antropologové na celém světě. Z Čech a Moravy se zachovala a dodnes se praktikuje řada zvyků, včetně tradičního folklorního doprovodu, tradičního oděvu, zvykoslovných objektů a v neposlední řadě i obřadních masek, které slouží jako hmatatelná připomínka spirituality našich předků. (Langhammer a Langhammerová, 2021, s. 115)

Lidé od nepaměti dodržují tradice, zvyky a rituály. Jsou účinným způsobem, jak stmelit rodinu, sousedství i celou zemi. Většina lidových obřadů má silnou vazbu na přírodu, mytologii a lidovou víru. Bohužel civilizační pokrok na ně měl negativní dopad. Zachovaly se pouze ty, které obsahují prvky zábavy, a jsou proto pro dnešní lidi přitažlivé; mnoho jiných bylo potlačeno a zapomenuto. I když dodržujeme určité tradice a zvyky, většinou o nich mnoho nevíme a nesnažíme se je pochopit. Jejich praktikování je pak bez prožitku a je povrchní. Důvodem je uspěchaná doba a změněné hodnoty v moderní společnosti, což jsou civilizační síly, které snižují naši emocionalitu a její projevy. (Šottnerová, 2008, s. 34)

S tímto výrokem souhlasí také Langhammer a Langhammerová (2021, s. 516). Kteří tvrdí, že mnoho aspektů lidové kultury ztratilo svůj původní význam v každodenním životě v důsledku velkých společenských pohybů, které formovaly současný svět.

Naše životy získávají díky tradicím určitou pravidelnost a řád, ale také podporují morální zásady, štěstí a společenství. V přirozeném koloběhu zaujímá většina z nich určité chronologické postavení. Objevují se s pravidelností, která se každý rok nemění, a proto není překvapením, že v minulosti sloužily obyčejným lidem jako náhrada kalendáře. Lidé se orientovali podle přírody a s ní spojených zvyků, tradic a rituálů. (Šottnerová, 2008, s. 43)

Duchovní tradice spojené s ročním cyklem se v našem klimatickém pásmu přizpůsobují střídání ročních období podle běžného kalendáře: jara, léta, podzimu a zimy. Do této časové osy jsou zahrnuty jak významné křesťanské obřady, tak i starší zvyky, vycházející z dávných přírodních rituálů. (Langhammer a Langhammerová, 2021, s. 130)

1.1 Zvyky jara

Jaro, které je pravděpodobně nejmalebnějším obdobím českého roku, je v našem národě vnímáno jako čas naděje na příchod lepších dnů. Toto období je v lidových zvycích intenzivně prožíváno, ale málokdy přímo pojmenováno. (Langhammerová, 2017, s. 150)

Jarní lidové tradice zahrnují obyčeje, které měly za cíl pozitivně ovlivnit očekávané změny v přírodě, zahájení jarních prací a růst užitkových rostlin, stejně jako ochránit dobytek, který byl vypouštěn na pastvu. Rituální přechod do nového vegetačního období, zakořeněný v předkřesťanských kulturách, je symbolizován vynášením smrti a příchodem nového léta. (Večerková, 2015, s. 79)

1.1.1 Velikonoce

Velikonoce jsou bezesporu jedním z nejdůležitějších křesťanských svátků (Skopová, 2007, s. 23). Pro Křesťany jsou důkazem jejich víry v Krista, víry v jeho učení a biblické poselství celého Nového zákona. Velikonoce často vrcholí v dubnu a nastávají kolem jarní rovnodennosti. Každý rok připadají podle lunárního výpočtu na jiné datum. Toto období se dělí na tři hlavní části: první představuje velikonoční půst, druhou velikonoční hody a třetí velikonoční koledu. (Langhammerová, 2017, s. 157)

Mrskání na Velikonoční pondělí je doloženo v záznamech z konce 14. století. Uvádí se, že v té době se používala pomlázka z vrbových proutků ke šlehání jak chlapců, tak dívek

a žen a naopak. Z původního vzájemného mrskání se postupně vyvinula tradice mužské obchůzky po domácnostech, při níž se recitují veršované koledy různých délek – některé si dokonce neomaleně říkají o odměnu. Tento zvyk zůstává živý jak na venkově, tak ve městech dodnes. V některých oblastech bylo tradicí, že v úterý chodily mrskat dívky chlapce. (Motlová, 2010, s. 48)

Koledníci byli odměňováni penězi, vajíčky, sladkostmi a alkoholem. Alkohol se stal součástí koledování až ve druhé polovině 20. století. (Vondrušková, 2004, s. 126)

1.1.2 Pálení čarodějnic

Podle Langhammerové (2017, s. 181) je symbolem pálení čarodějnic oheň. Na kopcích v okolí vesnic hoří mohutné vatry, symbolizující očistu a překonání temných sil, které plameny pohltí. Oheň, jako mocný živel, však nepředstavuje jen zkázu, ale i naději a prosperitu. Hořící košťata jsou vyhazována do vzduchu a jejich ohořelé zbytky si lidé odnášejí domů jako ochranu pro své příbytky.

1.1.3 Stavění máje

Májky mohou dorůstat výšky až třiceti metrů a jsou to většinou jehličnany. Za jejich postavení je zodpovědná mužská populace. Nejdříve se v lese vybere krásný rovný strom, který se za vydatného pití a zpěvu převezí na místo stavění, kde se z něj vytvaruje májka. Děvčata mají na starosti ozdobení vrcholu květy a fáborky. Po ozdobení přichází nejdůležitější část, kterou je samotné stavění májky. Při stavění se shromáždí téměř všichni muži z vesnice, kteří pomocí tyčí a žebříků májku pečlivě vztyčí a poté ji upevní v předem připravené jámě. Prvomájová noc však není jen o tradicích, ale i o veselí. Lidé mají celou noc na to, aby bděli a střežili vztyčenou májku před nájezdem sousední vesnice. Nepísaným pravidlem totiž je, že pokud májka zůstane bez dozoru, muži z vedlejší vsi ji podříznou, což by pro místní znamenalo ostudu, na kterou se dlouhá léta vzpomíná. Hlídači si čekání zpříjemňují pitím, opékáním selat a společným veselím. (Langhammerová, 2017, s. 185)

Zatímco večer před prvním májem se nese v duchu hořících ohňů a živého veselí, první májové ráno provoní čerstvé chvojí. Tento den je symbolem mládí a lásky. (Skopová, 2007, s. 37)

1.2 Zvyky léta

Klimatické léto je také nazýváno vegetačním létem nebo obdobím zrání obilovin. Podle etymologů označuje slovo "léto" horkou část roku. Doba intenzivního slunečního svitu je obdobím zrání, přípravou na sklizeň a samotným obdobím sklizně, která byla dříve spojena s fyzicky náročnou prací, zakončenou oslavami a slavnostmi. Pro venkovany i městské obyvatele, a zejména pro katolické věřící, bylo léto, zvláště červenec, obdobím poutí na významná a často vzdálená místa. (Večerková, 2015, s. 247)

1.2.1 Poutě

Pout' v původním smyslu znamená cestu – fyzickou námahu i skutečné spojení mezi místy. Po celá staletí, ba tisíciletí, sloužila jako prostředek duchovního očistění věřících napříč různými náboženstvími po celém světě. V českých zemích mají křesťanské poutě hluboké kořeny, přičemž zažily období rozmachu i úpadku. Kromě duchovního rozměru poutě přinášely i materiální hodnoty. Města a vesnice, kde se poutě konaly, se stávaly centrem obchodu – vedle suvenýrů, sošek, svatých obrázků a růženců tu nechyběly ani stánky s kořením, perníkem a dalšími sladkostmi. (Langhammerová, 2017, s. 217)

Pro každou obec je pout' do teď velmi významným kulturním dnem. V okolí kostela a na náměstí se rozloží stánky s různými předměty a sladkostmi, jako je cukrová vata, pendreký a marcipány. Nesmí chybět ani střelnice, kde mají chlapci možnost, vystřelit svým milým papírové růže. K pouti také neodmyslitelně patří houpačky, kolotoče a různé adrenalinové atrakce. (Langhammerová, 2004, s. 198)

Dnes si poutě zachovávají svou tradici, i když často spíše v podobě společenské události, kde se lidé scházejí u dobrého jídla a pití v rodinném kruhu než jako dříve duchovního rozměru (Langhammerová, 2017, s. 217).

1.3 Zvyky podzimu

Konec léta a podzim je obdobím pokračující sklizně zemědělských plodin na polích, ve vinohradech i zahradách, kdy se úroda hodnotí při dožínkách, vinobraní, posvícení a hodování, a často i při oslavách po sklizni obilí. V lidových tradicích minulosti byl podzim obdobím přástek, které byly provázeny zábavami. Podzimním symbolem jsou také papíroví draci, které děti pouštějí. (Večerková, 2015, s. 247)

1.3.1 Hody

V Čechách posvícení, na Moravě hody a na Valašsku krmáš – svátky, které se konají v neděli po dni světce, jemuž je zasvěcen místní kostel či kaple. Oslavy trvaly několik dní. Provázelo je bohaté hodování, hojnost pití a samozřejmě i tanec. (Skopová, 2007, s. 76)

Hody jsou obvyklá podzimní slavnost. Na Moravě mají v mnoha regionech jedinečnou podobu, výrazně ovlivněnou zapojením mládeže. Dodnes se tato tradice udržuje v řadě obcí, zejména na jižní a jihovýchodní Moravě, v oblasti Brněnska a Slovácka. V minulosti byla rozšířená také na Hané, Zlínsku a v dalších částech Moravy. (Langhammerová, 2017, s. 225)

Hodové období se řídí pečlivě dodržovaným řádem a neobejde se bez tradičních symbolů, kterými jsou májka, hodové právo a praporce. Nezbytnou součástí je také bohatě zdobený a rozměrný hodový věnec a rozmanité varianty krojů. Hlavními osobnostmi hodů jsou stárka a stárek, kteří jsou o hodech voleni z řad mládeže v dané obci. Hody začínají stavěním máje, poté následuje návštěva starosty s žádostí o povolení hodů a obdržení hodového práva. Poté následuje zvaní spoluobčanů. Druhý den započne účastí na bohoslužbě a následně začne již očekávaná večerní taneční zábava. Během hodů se konají různé průvody. K hodům neodmyslitelně patří strojení se do krojů a především bujaré oslavy plné dobrého jídla a pití vína a pálenky. (Langhammerová, 2017, s. 225)

Právě hody, bohaté na jídlo a pití, představovaly výrazný kontrast k chudé každodenní stravě. Lidé, kteří se obvykle spokojí s jednoduchým jídlem a vodou, o hodech zapomínají na těžkosti a konzumují vše, co jim přijde pod ruku. (Večerková, 2023, s. 37)

Pro Moravany představují hody téměř posvátnou slavnost, která v mnoha regionech dodnes patří k nejvýznamnějším událostem roku. (Langhammerová, 2017, s. 225)

1.4 Zvyky zimy

Poslední část roku je věnována zimnímu období. Z hlediska kulturní tradice je tato doba, se zaměřením na zimní slunovrat, charakterizována dvěma svátky, které se vážou k důležitým bodům v kalendáři – křesťanskými Vánocemi a světským Novým rokem. (Večerková, 2015, s. 349)

1.4.1 Silvestr

Lidové zvyky spojené s přelomem roku jsou rozmanité a mnohé z nich mají své kořeny již v předkřesťanských dobách. Poslední den v roce, známý jako Silvestr, se stal příležitostí k veselým a hlučným oslavám v kruhu rodiny, přátel i širší společnosti. (Večerková, 2016, s. 461) Silvestr nebyl součástí lidových ani křesťanských vánočních oslav, protože v minulosti se závěr kalendářního roku nijak neslavil. (Vondrušková, 2004, s. 326)

Silvestrovské oslavy jsou velmi mladou tradicí, která se začala dodržovat až ve 20. století. Dokonce ani ve městech se do té doby Silvestr příliš neslavil. S výjimkou vzájemného přípitku o půlnoci a výměny přání všeho dobrého do nadcházejícího roku trávili lidé poslední večer roku doma nebo v hostincích a výčepech a nebyl to pro ně nijak významný den. První velkolepé silvestrovské oslavy, doprovázené odpočítáváním posledních vteřin, se pojí s posledním dnem roku 1899. Tehdy se slavilo nejen ukončení 19. století, ale také příchod nové éry – počátku moderního věku. Vzrušení, které jsme pocítili při vstupu do 21. století, bylo pravděpodobně srovnatelné se začátkem století dvacátého. Z tohoto ikonického přivítání 20. století pochází tradice půlnočních přípitků šampaňským, stejně jako pořádání společenských setkání ve velkých prostorách a divokých oslav na veřejných prostranstvích. (Motlová, 2010, s.123)

Tyto oslavy bývají doprovázeny bohatým hodováním a zábavou, která se v posledních letech stále více přesouvá z restaurací a podniků do veřejného prostoru a to zejména na náměstí. (Večerková, 2016, s. 461)

K novému roku patří návštěvy, gratulace a vzájemné obdarovávání. Na novoroční návštěvy se nepřichází s prázdnou, ale většinou s nějakým drobným dárkem pro štěstí, květinou nebo lahví dobrého vína či ostřejšího nápoje. (Skopová, 2007, s. 156)

Poslední večer starého roku byl i nadále je spojen s hlučnými oslavami, které se projevují různými způsoby – od střelby z pušek, troubení na rohy či praskání bičem až po současné využívání pyrotechniky. (Večerková, 2016, s. 465)

1.4.2 Masopust

Pod názvem masopust se skrývá celé období od svátku Tří králů až do začátku půstu, ale za zvláštní zmínku stojí poslední tři dny, kdy tato tradice končí. Na Moravě se označuje jako fašank. Přestože se nejedná o církevní svátek, byl zařazen do církevního kalendáře a tak je jeho datum ovlivňováno datem Velikonoc. (Vondrušková, 2004, s. 45)

Doba radosti, pohody a nezodpovědnosti. Čas, kdy se nedodržují pravidla chování nebo půst. Právě naopak. Je to období, které je obvykle považováno za antipůstní. Období požitků a hodování, během něhož se konzumuje tučné maso a koblihy. (Langhammerová, 2004, s. 11)

Lidé se setkávají, veselí se a vtipkují, aby následně společně prožili večer při hudbě, často doprovázený hojným popíjením (Vondrušková, 2004, s. 50). Masopustních oslav jako, důležitého aspektu života, se ráda účastnila jak šlechta, tak i široké vrstvy obyvatelstva. (Langhammerová, 2017, s. 274) Všeobecné veselí, nadměrná konzumace jídla a vína a nedostatek morálky bylo odsuzováno již středověkými kazateli. (Večerková, 2016, s. 34)

2 ALKOHOLISMUS

S alkoholem se v určitém okamžiku života setká téměř každý z nás. Přibližně pětina lidí jej zcela odmítne nebo jej konzumuje jen výjimečně. Ostatní pijí v různé míře, přičemž množství závisí na společenském prostředí. Asi 10 % lidí občas zažívá obtíže spojené s pitím, avšak tyto problémy se dále neprohlubují. U některých jedinců však konzumace alkoholu postupně eskaluje natolik, že narušuje jejich základní životní hodnoty, což vede k rozvoji závislosti. Faktory, které ovlivňují vznik závislosti, můžeme rozdělit na vnitřní (psychologické, biologické) a vnější (sociální). (Heller a Pecinovská, 2011, s. 13)

Alkohol patří do kategorie depresiv. Má mnohem širší spektrum účinků než téměř jakákoli jiná droga. Obsahuje vodu, elektrolyty a živiny. Jeho chuťové potěšení a účinky na lidskou psychiku jsou tím, co ho činí tak žádoucím. Poskytuje pocit většího sebevědomí, eliminuje negativní emoce a nahrazuje je pozitivními. Zklidňuje, až uspává, odstraňuje obavy a zmírňuje vnímání bolesti. (Heller a Pecinovská, 2011, s. 49)

Alkohol může být ve společnosti využíván jako významný rituální symbol, ke zvýšení chuti k jídlu, ke snížení psychického stresu a k podpoře sociální interakce. V podstatě jako vše, má i alkohol svou tmavou stránku. Jeho nadměrná konzumace narušuje morální charakter, narušuje rodinnou harmonii, oslabuje nebo dokonce znemožňuje ekonomické aktivity a poškozuje duševní a fyzické zdraví. (Šedivý a Válková, 1988, s. 87)

Společenské pití alkoholických nápojů existuje a existovat bude. Jsou však okolnosti, kdy by měl být člověk schopný alkohol odmítnout. Jde například o řidiče, těhotné ženy a nemocné. (Skála et al., 1987, s. 98)

2.1 Historie alkoholismu

Účinky alkoholu byly lidem známy již ve starověku. Ve formě vína je znám více než osm tisíc let. Kolem roku 10 000 př. n. l. byla zaznamenána první výroba alkoholu. Víno bylo vyhrazeno pro vyšší vrstvy, zatímco pivo pro chudé. Konfucius, čínský filozof, zavedl první známý zákaz konzumace alkoholu. Ve starověkém Řecku a Římě se víno stalo hojně konzumovaným nápojem. Ve starověkém Římě směli muži pít po třicátém roce života, zato ženy nesměly pít vůbec. Pokud Říman přistihl svou ženu pod vlivem alkoholu, mohl ji zabít. (Chyšecký, 2022, s. 501) První písemné zmínky o alkoholu pocházejí už z Eposu o Gilgamešovi z 3. až 4. tisíciletí př. n. l. Na hliněné tabulce z roku 2200 př. n. l. se našel lékařský předpis na výrobu léčivého vína. Čistý alkohol byl poprvé získán v 11. století n. l.

na jihu Itálie a dostal název „al kuhul“, což bylo přeloženo z arabštiny a mělo to význam „něco nejlepšího“. Alkohol vstoupil do lidského života přirozeně, protože v počátcích lidem pomáhal a zpříjemňoval jejich život. Lidé zejména oceňovali jeho využití v medicíně. O prospěšnosti alkoholu pro zdraví hovořili jak antický lékař Hippokrates, tak lékař a filozof Ibn Sína. (Šedivý a Válková, 1988, s. 22) Navzdory vlivu křesťanství se užívání alkoholu ve středověku zvyšovalo. Alkohol doprovázel všechny slavnosti, schůze, setkání cechů a univerzitní setkání. Krista a církev symbolizovala vinná réva. Pivo se konzumovalo každý den, a to hlavně z hygienických důvodů, protože obsahuje převařenou vodu. (Chyšecký, 2022, s. 505)

Alkohol byl používán při léčbě úrazů a nemocí, při poraněních z bojů nebo při práci, například ve formě vínových obkladů, které pacientům přinášely úlevu. Po užití alkoholu se pacienti cítili lépe a bolest byla snesitelnější. Významnou roli v rozvoji užívání alkoholu sehráli také bylinkáři, lidoví léčitelé a čarodějové, kteří uměli připravovat různé rostlinné lektvary a léčebné směsi. Alkohol lidem usnadňoval a zpříjemňoval život. Už v této době však začal alkohol člověka svádět ze správné cesty. Lidé vítali jeho účinky, které měnily jejich psychické stavy. Zlepšoval jim náladu, dělal je šťastnějšími, usnadňoval jim navazování přátelství a řada osobních problémů a bojů se jim díky alkoholu zdála méně nepřekonatelná a nesnesitelná. (Šedivý a Válková, 1988, s. 22)

Magnuss Huss, švédský lékař, jako první použil v roce 1849 výraz chronický alkoholismus. Byl prvním, který mluvil o alkoholících jako o nemocných. První mezinárodní kongres o problematice alkoholu se konal v Antverpách v roce 1885. (Chyšecký, 2022, s. 514)

První záchytná stanice jakožto zdravotnické zařízení byla založena v roce 1951 u Apolináře díky iniciativě doktora Skály. Ve stejném roce zařadila WHO alkoholismus mezi nemoci, čímž jej uznala jako medicínský problém. (Chyšecký, 2022, s. 520)

Kořaleční mor

Je všeobecně známo, že Valaši mají k alkoholu, zejména k lihovinám, pozitivní vztah. Tato oblast se dokonce v minulosti musela potýkat s problémem nadměrné, přesněji řečeno abnormální konzumace. Tento jev, známý jako „kořaleční mor“, se na Valašsku nejvíce vyskytoval od druhé poloviny 19. století do prvních desetiletí 20. století. (Muzeum regionu Valašsko, 2021)

Z 19. století existuje několik svědectví o kořalečném moru, který sužoval valašské obyvatelstvo. Prokletá pálenka uvrhla tento chudý lid do hmotné bída a duchovního úpadku. Čím větší byla nouze v daném kraji, tím více obětí si mor vybral. (Perutka, 2019, s. 25)

Téměř každý desátý Čech konzumuje alkohol denně. Situace nebyla o mnoho lepší ani v minulosti – problém českého alkoholismu dokonce řešil císař František Josef I., který vyzýval k omezení nadměrného pití. Kořaleční mor se pravidelně probíral i v rakouském parlamentu a v roce 1907 český sněm rozhodl, že vláda musí proti alkoholismu zasáhnout, například zpřísněním prodeje lihovin nebo zakládáním osvětových spolků. Na každou tisícovku Čechů připadali čtyři notoričtí alkoholici a pivo bylo každodenní součástí života téměř všech. Snadná dostupnost a nízká cena jen podporovaly jeho konzumaci. V roce 1902 stál litr kořalky méně než jedno pivo. Muži si do práce nosili bandasky s nařaděnou pálenkou, ve které si máčeli chléb ke svačině. Ani vznik první republiky situaci nezlepšil. Na zasedání Národního shromáždění v roce 1919 se dokonce ministr financí musel vyjádřit k otázce, jak hodlá bojovat s kořalečným morem. Kvůli štědrému přidělování lihu se výrobou pálenky zabýval téměř každý obchodník, často však šlo o nekvalitní alkohol, který měl negativní dopad na morálku společnosti i pracovní výkonnost dělníků. (Houšková, 2024)

Na Valašsku, v chudé oblasti, kde se žilo těžce, byl alkohol únikem z reality. Rozšířené užívání alkoholu ovlivnilo všechny generace. Celé rodiny byly postiženy alkoholovou pohromou a statkáři propíjeli své statky. Pálenkou se léčily všechny neduhy, od nachlazení přes otevřené rány až po zotavování maminek po porodu. Místní obyvatelstvo tím vším trpělo. Výsledkem bylo domácí násilí, zdravotní problémy a další hospodářský pokles. Různé vzdělávací spolky varovaly před nebezpečím kořalečního moru. (Mladá fronta Dnes – Zlínský Dnes, 2021)

Nejzávažnějším aspektem epidemie kořalečního moru bylo, že postihl obyvatele tohoto chudého regionu bez rozdílu pohlaví a věku. Od narození až do smrti byl u Valacha neustále přítomen alkohol. Užíval se při všech významných rodinných příležitostech, jako jsou pohřby, svatby, křtiny a narozeniny. (Číhal et al., 2021)

Oběťmi tohoto moru byly dokonce i děti, včetně kojenců. Dá se říci, že malé Valášče přicházelo do styku s pálenkou už před narozením. Podle rozšířené pověry, že pití gořalky zajistí dítěti zdraví a hezký vzhled, ženy konzumovaly destiláty i v těhotenství. Alkohol se k dětem dostával i skrze mateřské mléko, neboť matky pily kořalku hned po porodu na

zotavení. Během šestinedělí jim byla donášena do kúta, nechyběla ani při krtech, které byly známé nadměrnou konzumací alkoholu a opilstvím žen. Kořalka se používala k uspávání malých dětí, starší ji konzumovaly s chlebem ke snídani, obědu i večeři, neboť byla považována za výživný pokrm. (Muzeum regionu Valašsko, 2021)

Češi se i v současnosti řadí mezi země s nejvyšší spotřebou alkoholu. České dámy dávají přednost vínu, zatímco naši muži si vybírají pivo a lihoviny. Průměrný Čech ročně zkonsumuje zhruba 10 litrů čistého alkoholu a užívání alkoholu je příčinou 6 000 až 7 000 úmrtí ročně. (Houšková, 2024)

2.2 Vznik závislosti

Povaha jedince, věk, kdy začal pít, a způsob konzumace alkoholu ovlivňují rychlost vzniku závislosti. Čím větší má člověk predispozice, čím dříve začne pravidelně konzumovat alkohol a čím rychleji si jej osvojí jako návykovou látku, tím rychleji se u něj závislost na alkoholu rozvine. (Heller a Pecinová, 2011, s. 14)

E. Morton Jellinek definoval vývojová stadia závislosti následovně:

V první fázi – iniciální, počáteční – se zdá, že pacientovo pití nevybočuje ze společenských norem ani z jeho okolí. Využívá účinků alkoholu častěji, protože se ukazuje, že je to řešení problému. V této fázi tedy potenciální pacient pije, protože neví, jak jinak se s problémem vypořádat.

Při druhé fázi – prodromální, varovné – je již u člověka tolerance na alkohol tak vysoká, že musí navýšit konzumované množství, aby dosáhl požadovaného stavu. Jednotlivec si začne sám všimnout, že jeho pití začíná být nápadné a začne se cítit trapně. Své pití skrývá, stává se citlivým na jakoukoli zmínku o alkoholu a okolí zůstává nadále v nevědomosti.

Ve třetí fázi, která je kritická a konečná, je pacient schopen snést velké množství alkoholu, aniž by pociťoval zjevné známky opilosti. Po delším období střízlivosti se pacient náhle zcela opije po pouhém jednom napití. Jeho koníčky a zájmy ochabují a přestává plnit své povinnosti. Pacientovi již nezáleží na tom, co pije a přijme vše, co mu přijde pod ruku. Látka se pro něj stala tak životně důležitá, že nevydrží ani chvíli bez ní. V tomto okamžiku se již projevují zdravotní problémy.

Ve čtvrtém a posledním stádiu již pacient nekonsumuje pouze alkoholické nápoje, ale z potřeby konzumuje i jiné chemické látky, které obsahují etanol. Tolerance klesá v důsledku poškození jater a vyčerpání tělesných rezerv; pacient se opije nižšími dávkami

než dříve. Člověk se dostane do stavu, kdy není schopen fungovat bez alkoholu, ale ani s ním. Většina závislých vyhledá pomoc až v této terminální fázi. (Heller a Pecinovská, 2011, s. 16-19)

Podle Záškodné (1998, s. 21) mají na rozvoj závislosti vliv tři klíčové faktory:

1. **Jedinec** – jeho osobní minulost, povaha problémů a životní obtíže.
2. **Návyková látka** – její vlastnosti, účinky a míra rizika spojeného s užíváním.
3. **Společnost** – míra tolerance a přijetí návykového chování ve společenském prostředí.

Heller a Pecinovská (2011, s. 33) konstatují, že podle souboru fyziologických, behaviorálních a kognitivních symptomů známých jako syndrom závislosti je pro jedince užívání látky mnohem žádanější než jiné chování, kterého si kdysi cenil více. Aby bylo možné diagnostikovat syndrom závislosti, musí se během posledních dvanácti měsíců vyskytnout alespoň tři z následujících příznaků: intenzivní potřeba nebo pocit povinnosti užívat látku; neschopnost regulovat užívání látky, včetně toho, kdy začít, kdy přestat nebo jaké množství si dát; somatické odvykání, které zahrnuje třes, pocení, návaly horka, nespavost, zvracení a neklid; změna tolerance; a vytrvalé užívání navzdory škodlivým následkům.

Václavík (2023, s. 126) uvádí, že psychiatrická klasifikace vymezuje šest hlavních znaků, které slouží k diagnostice závislosti na alkoholu. Mezi tyto znaky patří silná touha po pití, obtíže při kontrole množství konzumovaného alkoholu, zvýšená tolerance na alkohol, výskyt abstinčních příznaků při snížení nebo ukončení jeho užívání, opouštění ostatních zájmů v důsledku závislosti a pokračování v pití i přesto, že jedinec pociťuje zjevné negativní důsledky.

Identifikace těchto příznaků je klíčová nejen pro samotnou diagnózu, ale také pro vytvoření efektivní intervence a léčby. Včasné rozpoznání závislosti může výrazně ovlivnit prognózu klienta a předejít dalším závažným zdravotním, sociálním či ekonomickým komplikacím.

2.3 Typy a jednotlivé fáze alkoholismu

Podle Mezinárodní klasifikace nemocí je syndrom závislosti na alkoholu duševní a behaviorální onemocnění způsobené užíváním psychoaktivních látek. (Chyšecký, 2022, s. 528)

E. M. Jellinek vytvořil systematické rozdělení alkoholismu do několika kategorií:

- Alfa alkoholismus („problémové pití“) – jedná se o nadměrnou konzumaci alkoholu, která však nevede ke ztrátě kontroly nad množstvím vypitého alkoholu a nepřechází do závislosti.
- Beta alkoholismus („společenské pití“) – dlouhodobé užívání alkoholu, především ve společnosti, které způsobuje tělesné poškození, avšak nevykazuje známky psychické nebo fyzické závislosti.
- Gama alkoholismus („anglosaský typ“) – charakteristický zvýšenou tolerancí na alkohol a postupnou ztrátou kontroly nad jeho konzumací.
- Delta alkoholismus („románský typ“) – typická je každodenní konzumace alkoholu bez epizod opilosti, ale s neschopností vydržet bez alkoholu, což vede k trvalé mírné intoxikaci.
- Epsilon alkoholismus („kvartální pijáctví“) – projevuje se střídáním období nadměrné konzumace alkoholu s obdobími abstinence či mírného pití; často souvisí s afektivními poruchami.
- Chronický alkoholismus – důsledek dlouhodobého nadměrného užívání alkoholu, vedoucí k vážným somatickým a psychickým poruchám. (Chyšecký, 2022, s. 564)

Podle Nešpora a Marhounové (1995, s. 45) je alkohol ve společnosti široce tolerován, což souvisí s jeho různorodými funkcemi. Alkohol plní výživovou funkci, jelikož je vnímán jako součást stravy, má také sociální funkci, protože podporuje mezilidskou interakci. Dále působí anxiolyticky, tedy pomáhá zmírňovat pocity úzkosti, a zároveň plní i orgiastickou funkci, kdy je cíleně užíván za účelem intoxikace.

Každý desátý člověk na naší planetě není schopen zvládnout toxické a omamné účinky alkoholu. Alkoholismus je v současnosti třetí nejběžnější chronickou nemocí mezi dospělými. (Kvapilík a Svobodová, 1985, s. 8)

Po desetiletí byl alkoholismus vnímán jako něco nepřijatelného a nenormálního a byl odsuzován. Ještě donedávna se odborníci i rodinní příslušníci dívali na alkoholiky jako na jedince s nedostatečnou vůlí, kteří nejsou schopni odolat pokušení alkoholu. Díky hlubšímu porozumění fyziologickým mechanismům závislosti se však přístup k tomuto problému změnil. Alkoholici již nejsou považováni za plně odpovědné za svou závislost,

ale spíše za nemocné jedince, kteří se stali obětmi procesu, jenž je mimo jejich kontrolu. (Ühlinger a Tschui, 2009, s. 85)

Alkoholismus je chronické onemocnění, které člověka provází od počátečních příznaků až do jeho smrti. Člověk se musí této nemoci přizpůsobit a žít na takové úrovni, aby se dokázal vyrovnat se svým okolím, zvyky a rituály, které se týkají alkoholu. (Kvapilík a Svobodová, 1985, s. 32)

Alkoholismus je zdrojem studu jak pro osoby závislé na alkoholu, tak pro jejich okolí. Se všemi svými negativními účinky zůstává alkoholismus často skrytou nemocí. (Kvapilík a Svobodová, 1985, s. 30)

Podle Ühlingera a Tschuia (2009, s. 86) existuje několik etap závislosti. V první fázi, která může trvat i několik let, si jedinec nepřipadá dostatečně silný na to, aby své problémy zvládl. Čelí kritice okolí, prožívá pocity hanby a viny a neví, jak si poradit ven z tohoto začarovaného kruhu. Druhá fáze je charakterizována ambivalencí – člověk si uvědomuje jak pozitivní, tak negativní stránky svého pití. Třetí fáze je přelomová. Jedinec se rozhodne ukončit nadměrnou konzumaci alkoholu. Čtvrtá fáze je nejnáročnější a také klíčová – jedinec musí dlouhodobě odolat a udržet abstinenci.

Ühlinger a Tschui (2009, s. 20) uvádějí, že ačkoli reakce jednotlivců na nadměrné užívání alkoholu závisí na jejich osobnostních charakteristikách, odborníci identifikovali řadu společných rysů v chování osob trpících závislostí. Mezi tyto znaky patří pokles spolehlivosti, častá nedochvilnost a neúčast na schůzkách, snížená schopnost soustředit se na pracovní i rodinné povinnosti, výskyt nevysvětlitelných finančních výdajů, tendence k sociální izolaci a zanedbávání osobního vzhledu.

Tyto projevy ukazují, že závislost na alkoholu postupně narušuje běžné fungování člověka ve všech oblastech života – od pracovních výkonů přes rodinné vztahy až po schopnost sebeobsluhy. Jedinec se stále více uzavírá do sebe, ztrácí kontrolu nad svým chováním a současně přestává reflektovat důsledky svého jednání na okolí.

2.4 Příčiny konzumace alkoholu

Alkohol už po tisíciletí slouží jako společenský prvek v nejrůznějších situacích a je synonymem pro oslavy, radost a pohostinnost. Nejčastěji s ním lidé přicházejí do kontaktu v období dospívání, kdy jeho konzumaci vyjadřují příslušnost ke skupině. Postupně objevují jeho euforické účinky – pomáhá odbourávat zábrany a podporuje komunikaci a to

i u nesmělých jedinců. Pravidelná konzumace pak vede k tomu, že se z občasného požitku stává potřeba. Alkohol má farmakologické vlastnosti, které ovlivňují činnost mozku, mění vědomí i náladu a tím posilují chuť k pití. Jakmile se vytvoří návyk, mozek si uchovává především příjemné vzpomínky na účinky alkoholu a situace, v nichž byl konzumován – například při oslavách, společenských setkáních nebo jako součást jídla. Jedinec tak často nevnímá negativní dopady konzumace alkoholu. (Ühlinger a Tschui, 2009, s. 20)

Alkohol je návykový, což bylo mnohokrát prokázáno. Tento jev je způsoben povahou samotné látky. Fyzická reakce na konzumaci alkoholu vyvolává touhu po dalším pití. Alkohol vás přitahuje svou návykovostí a schopností způsobovat dehydrataci. (Grace, 2024, s. 29)

Příčin alkoholismu je celá řada. Nadměrné pití je způsobeno řadou faktorů, včetně osobnosti jedince, psychoaktivních vlastností alkoholického nápoje a prostředí, ve kterém je konzumován. Každý jedinec má za sebou minulost, která ho může v budoucnu oslabit. Příkladem jsou mnohdy tragické události, smrt blízké osoby nebo duševní onemocnění. Kromě toho se uvádí, že biologické predispozice k závislosti mohou být dědičné. Na rozvoj alkoholismu mohou mít vliv i vnější proměnné včetně výchovy, dysfunkční rodinné dynamiky nebo sociálního a profesního prostředí. (Ühlinger a Tschui, 2009, s. 20)

Člověk z počátku konzumuje alkohol kvůli jeho příjemným účinkům. Když je i jen lehce opilý, zažívá pocit pohody, který je však pomíjivý. Zakrývá běžné problémy a obavy. Alkohol je příjemný společník a díky němu se život zdá být krásný. K této fázi konzumace alkoholu, se vztahuje termín „udržovací“. Negativní důsledky pití se ještě neprojeví. Chuť pít neustále roste, ale člověk si s tím nedělá starosti a přijde mu to přirozené. Domnívá se, že množství vypitého alkoholu jen svědčí o tom, že něco vydrží. (Ühlinger a Tschui, 2009, s. 19)

Dalším faktorem zvyšujícím riziko vzniku závislosti na alkoholu je jeho relativně snadná dostupnost a také pracovní zařazení, zejména v manuálních profesích, kde je běžná pravidelná konzumace nízkoalkoholických nápojů, jako je pivo, vnímána jako přirozený doplněk stravy. (Vykopalová, 2002, s. 35)

2.5 Mládež a alkohol

Dítě ve školním věku začíná aktivně užívat alkohol. Pozoruje to u svých rodičů a slovy a gesty vyjadřuje svou touhu dělat totéž. Hledá a získává alkohol, kdykoli může. Klíčovou

roli zde hraje napodobování rodičů a vliv příbuzných, kteří konzumují alkohol. (Kvapilík a Svobodová, 1985, s. 108)

Čím častěji si rodiče připíjejí s dětmi nebo mezi sebou, tím pravděpodobněji začnou děti pít samy od sebe. Pouze 16 % dětí si nikdy s rodiči nepřipilo alkoholem při nějakých společenských událostech. Přibližně 20 % rodičů dokonce podává dětem alkoholické nápoje jako lék. U 80 % dětí nezůstane jen u ochutnání – napodobují své rodiče, pijí stejné druhy alkoholu a více než polovině z nich alkohol zachutná a začnou ho pít pravidelně. Zhruba čtvrtina dětí školního věku již zažila stav lehké opilosti. Ve vrstevnických skupinách je nadměrná konzumace alkoholu nejčastěji spojena s oslavami a často ji doprovází další riziková chování. Mezi 15. a 18. rokem dochází u dospívajících k výraznému nárůstu spotřeby alkoholických nápojů. Až 90 % školáku porušuje zákaz konzumace alkoholu nezletilým, který je stanoven základní legislativní normou. (Heller a Pecinovská, 2011, s. 117)

Závislost na alkoholu se u dospívajících vyvíjí poměrně rychle a brzy, protože mladí lidé, zejména v období dospívání, jsou náchylnější k negativním vlivům svého okolí a nemají zábrany. Proto je důležité mít na paměti, že zneužívání alkoholu negativně ovlivňuje pozdější život mladého dospívajícího člověka a poškodí a omezí jeho schopnost žít zdravě a harmonicky po dobu nejméně pěti desetiletí. (Kvapilík a Svobodová, 1985, s. 81)

Kromě touhy po specifickém smyslovém zážitku je obvykle hnací silou pro konzumaci alkoholu právě zvědavost. Motivace ke konzumaci alkoholu může být i nevědomá a výrazně ji ovlivňuje také okolní prostředí. U dospívajících může být popíjení alkoholu určitou formou vzdoru vůči dospělým a způsob, jak vyjádřit sounáležitost se skupinou lidí s odlišnými názory a hodnotami, než jaké jsou běžně přijímané ve společnosti. Negativním faktorem je také skutečnost, že společnost nepovažuje alkohol za tak závažný problém jako například drogy. (Kvapilík a Svobodová, 1985, s. 85)

Třicet procent lidí závislých na alkoholu je mladších třiceti let. Jejich první zkušenost s alkoholem často sahá do puberty. Pokud je alkohol prezentován jako symbol přízně či odměna za cokoliv, je pravděpodobné, že se k němu člověk začne vracet stále častěji, i když mu jeho chuť zpočátku příliš nevyhovuje. Pro mladé lidi představuje konzumace alkoholu způsob, jak si potvrdit své místo mezi dospělými. Mnozí se však neomezí jen na občasné pití a původně nevinný rituál se postupně mění ve zvyk. V období dospívání má alkohol dvě hlavní role – usnadňuje začlenění do kolektivu vrstevníků a posiluje

sebedůvěru ve věku, kdy se mladý člověk cítí obzvlášť zranitelný a nejistý. (Ühlinger a Tschui, 2009, s. 45)

Statistiky ukazují, že u mladých lidí, kteří pravidelně konzumují větší množství alkoholu na konci každého týdne, se každý třetí z nich, později stane chronickým alkoholikem. Epidemiologické údaje zároveň upozorňují na to, že k užívání alkoholu dochází v čím dál nižším věku. (Ühlinger a Tschui, 2009, s. 45)

2.6 Ženy a alkohol

Ve 20. století, zejména po druhé světové válce, došlo k výrazným změnám v postavení žen ve společnosti a změnil se také jejich vztah k návykovým látkám. Během prvních dvou let války počet žen konzumujících alkohol vzrostl, poté, však prudce klesl. V poválečném období opět výrazně narostl. Tento vývoj lze vysvětlit tím, že během války nad sebou ženy ztratily dohled mužů, což jim poskytlo větší volnost. V kombinaci s finanční podporou, kterou díky válce dostávaly, měly více prostředků na vlastní potřeby, včetně alkoholu. (Heller a Pecinová, 2011, s. 119)

Alkoholismem trpí každá pátá žena. Ve srovnání s muži jsou ženy fyziologicky náchylnější k negativním účinkům alkoholu a reagují na ně rychleji a citlivěji. Pokud alkohol zneužívají pravidelně, vzniká u nich závislost rychleji než u mužů. Mužské opilství je ve společnosti mnohem přijatelnější než ženský alkoholismus. Když je žena alkoholička, vzbuzuje to všeobecné opovržení. Z tohoto důvodu většina žen konzumuje alkohol skrytě a v důsledku své závislosti se odsuzuje ke společenskému vyloučení a hanbě. Mezi ženami, které konzumují pravidelně alkohol, tvoří i výraznou část ženy těhotné. Podle některých vědeckých výzkumů až 45 % nastávajících matek konzumuje nadměrné množství alkoholu. (Ühlinger a Tschui, 2009, s. 40)

Závislost na alkoholu u žen je vnímána jako specifické onemocnění s charakteristickým průběhem. Jak již bylo výše zmíněno, ve společnosti čelí ženy závislé na alkoholu výraznější izolaci a odmítání než muži. Negativní dopady alkoholismu se v jejich rodinném životě projevují závažněji a fyzické i psychické poškození spojené s konzumací alkoholu u nich nastupuje rychleji. U žen je také vyšší pravděpodobnost výskytu psychóz a častěji se u nich objevují problémy v oblasti sexuality. (Šedivý a Válková, 1988, s. 97)

Zdravotní experti se shodují na tom, že léčba žen trpících alkoholismem je náročnější než u mužů, protože k ní obvykle dochází až v pokročilých stádiích alkoholismu, kdy jsou

následky na psychosomatickém zdraví a sociálním životě již markantní. (Šedivý a Válková, 1988, s. 102)

2.7 Senioři a alkohol

Starší lidé se obvykle v průběhu života potýkají s mnoha těžkými životními problémy. První zřetelnější revoluční změny se začínají projevovat ve věku 60 let, kdy lidé odcházejí do důchodu a mění se jejich společenské postavení. (Kvapilík a Svobodová, 1985, s. 149)

V tomto období manželské vztahy obvykle nabývají na síle a ztráta životního partnera představuje zásadní životní událost, se kterou se starší člověk jen těžko vyrovnává. (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 210) Senioři se tak často uchylují k alkoholu, aby se utěšili. (Kvapilík a Svobodová, 1985, s. 149)

Někteří starší lidé se stěhují do domovů důchodců, protože se snižuje jejich schopnost se o sebe postarat, což je často v rozporu s jejich představami o šťastném stáří. Starší lidé si uvědomují, jak jsou zranitelní, a často se obávají důsledků možného budoucího zhoršení zdravotního stavu. Schopnost starších lidí přizpůsobit se je tím vším značně zatížena. (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 179)

Emoční prožívání bývá méně spontánní a intenzita emocí se snižuje – člověk už není tak snadno nadšený z nových věcí. (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 207)

Pokud se člověk nedokáže dostatečně přizpůsobit novým životním podmínkám, může se uchýlit ke konzumaci alkoholu jako způsobu zvládání nepříjemných situací. Závislost na alkoholu je také častá u těch, kterým se po odchodu do důchodu nepodařilo vytvořit novou náplň života. (Kvapilík a Svobodová, 1985, s. 149)

Konzumace alkoholu starými lidmi bývá méně nápadná než u mladších generací. Starší dospělí častěji pijí sami doma, zatímco mladší alkoholici obvykle pijí ve společnosti. (Kvapilík a Svobodová, 1985, s. 149)

2.8 Život v závislosti: Jak alkoholismus ovlivňuje rodinný život

Rodina jako celek je náchylná a vnímavá na každý negativní vliv a jakýkoliv vznikající problém. (Kvapilík a Svobodová, 1985, s. 35) Pokud se problém alkoholismu jednou v rodině objeví, je zde velká pravděpodobnost, že se rozšíří do celé rodiny a způsobí problémy i dalším generacím. (Kvapilík a Svobodová, 1985, s. 39) Alkohol ovlivňuje procesy poznávání, vnímání, pozornosti, nálady i sexuality. Tyto změny, které se týkají

osoby trpící zneužíváním nebo závislostí, mění celý komunikační systém v rodině. (Kvapilík a Svobodová, 1985, s. 39)

Pokud mluvíme o důsledcích závislosti v rodině, nejčastěji si jako ty, kteří trpí nejvíce, představíme děti. Ve škole nejsou schopny rozvíjet svůj potenciál v takové míře jako děti z bezproblémových rodin. U těchto dětí se rovněž častěji objevují riziková chování. (Heller a Pecinová, 2011, s. 189) Ve skutečnosti však závislost zasahuje celou rodinu a narušuje její fungování i jednotlivé členy. Při rozvoji alkoholismu v rodině hrají klíčovou roli dva faktory – utajování pití a jeho ospravedlňování. Utajování konzumace alkoholu narušuje komunikaci a důvěru, zatímco hledání výmluv oslabuje vztahy a projev pozitivních emocí. Z toho jasně vyplývá, že závislý partner není schopen plnit základní rodinné funkce, jako je reprodukční, ekonomická, výchovná či ochranná. Pokud je závislá žena, představuje to pro rodinu ještě větší hrozbu. Ženy obvykle pijí o samotě, často ve snaze zvládnout psychickou nepohodu způsobenou přetížením, nedostatkem porozumění nebo osobními problémy. Zajímavé je, že ženy zůstávají po boku závislého manžela desetkrát častěji než muži, jejichž partnerky trpí závislostí. (Heller a Pecinová, 2011, s. 111-117) Výzkumy ukazují, že děti v rodinách s matkou alkoholičkou mají větší pravděpodobnost, že budou trpět sociálně patologickými jevy, než děti v rodinách, kde závislostí trpí otec. Naštěstí u žen se alkoholismus vyskytuje v menší míře než u mužů. (Šedivý a Válková, 1988, s. 102)

Děti vyrůstající s otcem závislým na alkoholu jsou častěji klienty dětské psychiatrie a pedagogicko-psychologických poraden. Je u nich větší pravděpodobnost, že budou přemístěny do kojeneckých ústavů či dětských domovů. Ve větší míře trpí zdravotními obtížemi a bývají běžněji hospitalizováni a umístováni do léčebných zařízení.

2.9 Dopady alkoholismu

Pití alkoholu s sebou nese několik rizik. Chronické onemocnění slinivky břišní, tvrdnutí jater, infarkty, zhoubné nádory trávicího traktu, pracovní úrazy, zoufalství a v nejhroších situacích i sebevražedné sklony. Nelze také přehlédnout projevy násilí a agresivity. Dále můžeme pozorovat změny v nervovém systému. (Ühlinger a Tschui, 2009, s. 44) Alkohol nejvýrazněji ovlivňuje nervovou činnost a oslabuje kognitivní schopnosti. V oblasti smyslového vnímání dochází k narušení především při kombinovaných podnětech, jako jsou zrakové a sluchové vjemy. I malé množství alkoholu negativně ovlivňuje vizuálně-motorické funkce, což se mimo jiné projevuje zpomalením reakcí při pohybových

úkonech. Účinky alkoholu jsou výraznější na sluchové podněty než na zrakové. (Šedivý a Válková, 1988, s. 88)

V důsledku dlouhodobého nadměrného užívání alkoholu předčasně stárne buněčná tkáň. V budoucnu se objevují problémy s pamětí, potíže se soustředěním a pozorností a špatná pohybová koordinace. Některé psychické problémy, včetně demence, jsou rovněž způsobeny alkoholismem. (Ühlinger a Tschui, 2009, s. 44)

Při nadměrné konzumaci alkoholu se mohou u jednotlivců objevit různé typy opilosti, které podle Hellera a Pecinovské (2011, s. 129) lze rozdělit do několika kategorií. Prvním typem je prostá opilost, která představuje běžný důsledek jednorázového nadměrného požití alkoholu. Tento stav je ve společnosti často vnímán jako normální a jeho základem je porucha vědomí, jejíž intenzita závisí na množství a rychlosti konzumace, individuální toleranci a aktuálním fyzickým i psychickým stavu jedince. Dalším typem je komplikovaná opilost, která se vyznačuje výraznou ztrátou sebeovládání a dlouhodobými změnami psychického stavu, přičemž se mohou objevit i bludy nebo halucinace. Nejzávažnějším typem je patická opilost, která je řazena mezi alkoholové psychózy. Tento stav nastupuje náhle a je doprovázen kvalitativními poruchami vědomí a vnímání, často spojenými s úzkostnými či paranoidními projevy. Patická opilost představuje abnormální reakci organismu na alkohol.

Tento přehled ukazuje, že opilost není jednotným stavem, ale může nabývat různých podob, z nichž některé představují závažné riziko pro zdraví i okolí jedince. Zvláště komplikovaná a patická opilost mohou vést k nebezpečným situacím, které vyžadují odbornou intervenci. Rozlišení těchto typů je proto důležité nejen z lékařského, ale i z preventivního hlediska.

3 REGION MORAVA

Morava je jednou ze tří historických českých zemí, dalšími dvěma jsou Čechy a české Slezsko. Tyto kraje již neexistují jako správní celky, ale jsou zmíněny v české ústavě a jejich symboly se objevují v českém státním znaku. Morava je druhým největším a druhým nejlidnatějším z těchto krajů (po Čechách). Může se pochlubit sedmi památkami zapsanými na seznamu světového dědictví UNESCO. (Amazing Czechia, 2025)

Morava se tradičně dělí na devět etnografických oblastí, z nichž každá nese specifické rysy lidové kultury, zvyků, krojů a nářečí. Tyto oblasti vznikaly postupně, a to na základě historického vývoje, přírodních podmínek i společenského života, a dodnes tvoří důležitou součást regionální identity. Mezi tyto oblasti patří Horácko a Podhorácko, které se nacházejí v západní části Moravy a vyznačují se jednoduššími formami lidového projevu. Brněnsko, jakožto oblast v okolí moravské metropole, spojuje venkovské tradice s městskými vlivy. Malá Haná a Haná jsou známé úrodnou krajinou a bohatými folklorními projevy, přičemž Haná je jednou z nejvýraznějších oblastí s typickým hanáckým nářečím a osobitým krojem. Na jihu Moravy se rozkládá Slovácko a Hanácké Slovácko, oblasti bohaté na lidovou hudbu, tanec, vinařství a slavnosti jako jsou hody nebo fašank. Luhačovické Zálesí, v okolí lázeňského města Luhačovice, je známé nejen kulturními tradicemi, ale také lidovým léčitelstvím. Východní Morava je pak domovem Valašska, horské oblasti s bohatou pastýřskou tradicí, výrazným folklorem a typickou dřevěnou architekturou. (Jeřábek et al., 2004)

My si více rozebereme tři hlavní oblasti, kterými jsme se zabývali v našem dotazníkovém šetření.

3.1 Haná

Tato úrodná a bohatá oblast nemá v rozvoji vesnického životního stylu žádná materiální omezení. Hanácký region, který se nachází v srdci Moravy, je charakterizován nejen svou vynikající zemědělskou úrodností, ale také městy, jako jsou Olomouc, Kroměříž, Prostějov a Kojetín, která se stala důležitými centry regionálního rozvoje a kultury. (Langhammer a Langhammerová, 2021, s. 406) Haná je považována za nejvýraznější etnografický region Moravy, což dokládá nejen její historická, ale i kulturní významnost pro celé území.

Region Haná je specifický svou mimořádně úrodnou půdou, která se od dávných dob využívala k zemědělské produkci, zejména k pěstování obilovin, brambor a dalších plodin.

Tato úrodnost umožnila nejen rozvoj tradičního zemědělství, ale také hospodářskou stabilitu, která byla základem pro rozvoj měst a vesnic. V regionu panuje silná ekonomická a sociální stabilita, což se odráží i v současném životním stylu obyvatel. Díky této stabilitě si Haná uchovává mnoho svých tradičních zvyklostí a obyčejů, které jsou pevně zakotveny ve vesnickém životě. Mezi tyto tradice patří folklórní slavnosti, kroje, lidové tance a písně, které se stále předávají z generace na generaci a jsou důležitou součástí místní identity. (Vašutová, 2007, s. 76)

Haná je také známá svou bohatou kulturní historií, která se promítá do umění, architektury a náboženských tradic. Celkový počet obyvatel regionu k 1. 1. 2023 je 41 788, což dokládá stabilní demografický vývoj i v současnosti. (Region Haná, 2023) Tento region je příkladem toho, jak může úrodná krajina a dlouhá historická tradice přispět k formování silné a vysoce kulturní komunity, která i dnes čelí výzvám moderní doby, aniž by ztratila svou jedinečnou identitu.

3.2 Valašsko

V rámci tzv. valašské kolonizace se před 600 lety do naší země přistěhovali Valaši, původní etnikum, a usadili se v Beskydech. Jejich kultura má odlišné kořeny než ta, kterou si osvojili usedlí obyvatelé moravských a českých zemědělských oblastí. Je pevně spjata s pasteveckým způsobem života a vším, co k němu patří. Na Valašsku se tradiční zvyky dochovaly v několika vrstvách. V této krajině, do jisté míry oddělené od vnějšího světa, se udržely jak rodinné, tak výroční obřady. Výroční zvyky byly úzce propojeny s cyklem jara a léta. S příchodem podzimu a zimy, kdy se život přesouval do tepla chalup, se naplno rozvíjely klasické obyčeje. Mezi ně patřily například adventní obchůzky s bohatě zdobenými průvody postav, jako jsou Lucie, Mikuláši a čerti. Tyto postavy, zahalené tajemstvím, v sobě nesly prvky duchovního zobrazování a dodnes se pozoruhodným způsobem promítají i do naší civilizace. (Langhammer a Langhammerová, 2021, s. 461)

Valašsko má 250 000 obyvatel. Jejich etnické složení je výsledkem historického vývoje, osídlování a kolonizace, a zahrnuje Čechy, Moravany a Slováky. (Valašsky.cz, 2022)

3.3 Slovácko

Podle Vašutové (2007, s. 34) je Slovácko nejrozsáhlejším národopisným regionem. Jedná se o krajinu, která je natolik jedinečná a opředená tradicí, že si zaslouží podrobnější zkoumání. Slučitelnost lidového oděvu a zvyků je příkladem Slovácka. Zejména svatby se

ještě u minulé generace konaly v kroji, což svědčí o silné paměti rodinných zvyků. V regionu s výrazným katolickým vlivem se dodnes pořádají tradiční poutě, doprovázené krojovanými družičkami. Je zde cítit dech podunajské oblasti, vinařská kultura, osobitý zpěv a živelná energie mužů, která ostře kontrastuje s křehkou krásou žen. (Langhammer a Langhammerová, 2021, s. 467)

Původně široce pojímaný termín folklor se dnes častěji používá k označení tradiční kultury. Zahrnuje mýty, báje, pověsti, pohádky, pranostiky, vtipy, říkadla, básně, hádanky a písně. (Rychlík, 2022, s. 91)

Najít místo, kde mají tradice a folklor tak silné postavení jako na Slovensku, by bylo velmi obtížné. Jejich zachování vděčíme minulým generacím, zatímco ty současné je udržují při životě. Neodmyslitelnou součástí folklorního dění na Slovensku jsou hody. Od jara do podzimu se obce naplňují zpěvem a tancem, přičemž účastníci s hrdostí nosí pečlivě upravené kroje ve slavnostních průvodech. Folklorní nadšenci míří na Slovensko i kvůli četným slavnostem a festivalům. K unikátním prvkům patří mužský tanec verbuňk, který je součástí Seznamu světového nehmotného dědictví UNESCO, stejně jako Jízda králů či modrotisk. (Slovensko – slunce v lidech a zemi, 2025)

4 ROLE ALKOHOLU PŘI TRADIČNÍCH UDÁLOSTECH

Alkohol byl a stále je nedílnou součástí společenského života, a to jak v rodinném kruhu, tak ve veřejném prostoru, kde se pojí s rodinnými i výročními tradicemi. Sloužil nejen jako součást pohoštění, ale také jako dar či prostředek sociální komunikace. Nadměrná konzumace alkoholu však často vedla k vážným zdravotním následkům, sociálnímu úpadku, finančním problémům a dokonce i k trestné činnosti. (Číhal et al., 2021, s. 5)

Téma alkoholu se odráží v lidových písních, ale také v keramických výrobcích a v ustálených jazykových obratech, jako jsou rčení, přísloví a přirovnání. Hospody, hostince a krčmy byly hned po kostelu klíčovými místy sociálního života, kde se setkávali nejen místní obyvatelé, ale i pocestní. (Číhal et al., 2021, s. 5)

Odborné spisy zaměřené na jednotlivé regiony přinesly cenné poznatky o konzumaci alkoholu, a to jak z hlediska kulturní historie, tak z hlediska folklorních projevů. (Číhal et al., 2021, s. 5)

Alkoholické nápoje hrály významnou roli při rituálech, zvycích a tradicích spojených s přelomovými okamžiky v životě člověka. (Číhal et al., 2021, s. 13)

Pije se při narození, svatbách, pohřbech a během celého roku při tradičních svátcích, od Velikonoc až po masopust. Při těchto oslavách plnil alkohol různé funkce. Byl prostředkem k zajištění zdraví a pohody jednotlivce, byl projevem náklonnosti při namlouvání, sloužil jako poděkování za vykonanou práci, byl odměnou pro muzikanty. V neposlední řadě byl prostředkem k vyrovnání se se smutkem při úmrtí, nebo jako způsob pohoštění. (Číhal et al., 2021, s. 46)

Nyní se podrobněji zaměříme na význam a úlohu alkoholu v jednotlivých tradičních zvycích. Prozkoumáme, jakou funkci plnil při různých společenských událostech, jak byl vnímán v rámci rituálů a jak se jeho konzumace stala nedílnou součástí těchto tradic. Přiblížíme si jeho symboliku, způsob využití i vliv na společenské vztahy v kontextu daných obyčejů.

- Narození a křest

V dnešní době je běžným zvykem spojeným s narozením dítěte pozvat nejbližší rodinu, přátele a známé na malou oslavu. Je také zvykem, že hned po narození dítěte, otec zajde do hospody nebo ke známým, aby "zapil" narození potomka. Tato oslava není jen osobním projevem radosti, ale i symbolem začátku nové etapy v životě rodiny. Při tomto rituálu se

často podává alkohol, jako je například slivovice, což je považováno za způsob, jak vyjádřit štěstí a oslavit příchod nového života. (Číhal et al., 2021, s. 14)

- Svatba

V rámci svatebních tradic a obřadů má tvrdý alkohol, zejména slivovice, víno a méně často pivo nejen funkci pohoštění, ale také symbolizují potvrzení úspěšných namluv, uzavřenou svatební dohodu nebo závazný akt připsání novomanželům s přáním štěstí. Alkohol taky pomáhá vytvářet uvolněnou atmosféru a podporuje komunikaci mezi hosty. I když má alkohol v rámci svatebních oslav svou tradiční roli, jeho nadměrná konzumace může mít i negativní důsledky. Přehnané pití může vést k neřízenému chování či ke konfliktům mezi hosty. (Číhal et al., 2021, s. 15)

- Pohřeb

Po pohřbu je zvykem pozvat smuteční hosty na trachtu, aby „zalily oči“ zesnulého. Tento zvyk má nejen uctít památku zemřelého, ale také zajistit klid jeho duši a zabránit jejímu návratu na zem. Považuje se to za nezbytnou součást pohřebních obřadů. Alkohol se také často pije jako prostředek k utišení smutku a zmírnění bolesti ztráty. Tento zvyk má pomoci pozůstalým vyrovnat se s těžkostí okamžiku a zmírnit emocionální napětí a najít dočasnou úlevu od smutku. (Číhal et al., 2021, s. 21)

- Masopust

Podstatou masopustních obchůzek, je obejít celou vesnici, přičemž účastníci průvodu bývají obyvateli každého domu pohoštěni. Mezi pohoštění patří samozřejmě alkohol a to zejména slivovice nebo jiné ovocné pálenky. Slivovice neslouží jen jako pohoštění, ale vzhledem k stále ještě trvajícimu chladnému počasí jako prostředek pro zahřátí. (Číhal et al., 2021, s. 23)

- Hody

Hody jsou největší slavností podzimu. Během hodů se hostí jak příbuzní tak i známí. Na hodové tabuli nesmí chybět maso, pivo, víno ani pálenka. (Číhal et al., 2021, s. 27)

- Velikonoce

V minulosti měla kořalka významnou roli při Velikonocích a to hlavně o Velikonočním pondělí. Chlapci ji dávali dívkám jako dar při pomlázce. Za tento dar dostávali mládenci od děvčat malovaná vejíčka. (Číhal et al., 2021, s. 43) V dnešní době je však častější, že

muži jsou ti, kteří dostávají panáky kořalky od děvčat, jako symbol poděkování, že je přišli vymrskat.

- Májové slavnosti

Alkohol je součástí oslav spojených se stavěním a kácením májí. Kořalka se pije nejen při chystání a stavění máje, ale zejména při jejím kácení. (Číhal et al., 2021, s. 45)

- Vánoce

Alkohol se nekonzumuje pouze na Štědrý den, ale zejména o druhém svátku vánočním, tedy na Štěpána. Na Štěpána se chodí po koledě, při které jsou koledníci vždy obdarováni štamprlí slivovice či jiné lihoviny. (Číhal et al., 2021, s. 46)

Alkoholické nápoje jsou i na počátku třetího desetiletí 21. století součástí vesnické i městské kultury, rodinných tradic a výročních zvyků. Mnohé z těchto zvyků sahají hluboko do minulosti, avšak neustále se objevují i nové akce, například košty vín, košty pálenek či slavnosti vína. Obliba a složení alkoholických nápojů se vyvíjí spolu s životním stylem. Alkoholické nápoje v rodinných a výročních tradicích měly nejen roli v konzumaci, ale fungovaly i jako komunikační nástroj, bez něhož by některé zvyky v dnešní podobě zanikly nebo postrádaly svůj smysl. Víno, pivo a slivovice jako významné prvky tradiční lidové kultury mají dlouhou historii výroby, spotřeby a zvyků spojených s jejich užíváním. (Číhal et al., 2021, s. 34)

II PRAKTICKÁ ČÁST

5 PROJEKT VÝZKUMU

V první kapitole naší praktické části jsme si vydefinovali výzkumný problém, výzkumné cíle a výzkumné otázky. Dále jsme se zaměřili na pojetí našeho výzkumu, výzkumný soubor i nástroj a jako poslední subkapitolu jsme si rozebrali způsob zpracování dat.

5.1 Výzkumný problém

V rámci výzkumného problému jsme se zaměřili na problematiku tradic a zvyků jako příčiny alkoholismu v západní společnosti. Cílem výzkumu bylo zjistit, jakou roli hrají tradice a zvyky při vzniku nadměrného užívání alkoholu ve vybraných regionech – oblasti Moravy.

Alkohol je všudypřítomnou součástí mnoha kultur po celém světě. Pro některé jedince je pití víc než jen pití, je to součást jejich kulturní identity a může vést k alkoholismu. Kulturní alkoholismus může být zábavným způsobem, jak se sblížit s přáteli a oslavit zvláštní příležitosti. Na druhé straně, se může rychle zvrtnout, v nebezpečnou závislost, která pustoší fyzické i duševní zdraví. O kulturním alkoholismu hovoříme tehdy, když jedinci nadměrně nebo pravidelně pijí, aby naplnili kulturní očekávání nebo se cítili součástí určité skupiny. Tento typ pití může být těžké rozpoznat, protože je často normalizován a v určitých společenských kruzích dokonce oslavován. Jedním z rozhodujících faktorů, které přispívají ke kulturnímu alkoholismu, je společenský tlak na nadměrné nebo časté pití jako způsob, jak zapadnout nebo se přizpůsobit společenským normám. Tento tlak může pocházet z různých zdrojů, včetně vrstevníků, členů rodiny nebo médií. V mnoha kulturách je alkohol silně spojován se společenským životem, což jednotlivcům ztěžuje abstinenci nebo omezení pití, aniž by se cítili odsuzováni. Některé kultury mají specifické rituály nebo zvyky spojené s konzumací alkoholu. Tato kulturní očekávání mohou vytvářet tlak na pití, i když si to jedinec nepřeje. Kromě toho může být kulturní alkoholismus ovlivněn dostupností a přístupností alkoholu. V některých regionech je alkohol snadno dostupný a cenově přijatelný, což jednotlivcům usnadňuje konzumaci nadměrného množství. (Kral, 2023)

Česká republika patří mezi země s nejvyšší průměrnou spotřebou alkoholu na obyvatele. Dostupnost alkoholických nápojů je v ČR velmi vysoká. Alkohol je podle zákona možné prodávat kdykoliv a téměř kdekoliv – v prodejnách potravin, stáncích s občerstvením, prostředcích hromadné dopravy i na čerpacích stanicích. Jedním z vysvětlení vysoké míry konzumace alkoholu v ČR jsou tolerantní postoje české společnosti – pravidelnou

konzumaci alkoholu hodnotí aktuálně jako přijatelnou 31 % lidí. (Zpráva o alkoholu v České republice 2023, 2024)

Česká společnost má hluboce zakořeněný vztah k alkoholu, což významně ovlivňuje jeho vysokou spotřebu. Konzumace alkoholu je běžná součást mnoha společenských událostí, jako jsou rodinné oslavy, kdy se i dětem dává "ochutnat", což podporuje raný kontakt s alkoholem. Tento společenský přístup je vnímán jako normální a pití je často považováno za způsob, jak se zapojit do kolektivu, což přispívá k tomu, že abstinence bývá považována za něco divného či nenormálního. (Kral, 2023)

Jižní a východní Morava, zejména regiony jako Slovácko, Valašsko a Haná, jsou známé svou dlouhou tradicí pěstování vína a produkce destilátů, jako je slivovice. Tyto regiony patří mezi oblasti s nejvyšší spotřebou alkoholu v České republice, a to především díky historicky zakořeněným zvykům spojeným s alkoholem, jako jsou folklorní slavnosti, vinařské akce, hody a další tradiční oslavy. Tradice konzumace alkoholu je zde silně spjata s místní kulturou a slavnostmi, což významně ovlivňuje vysokou míru konzumace v těchto oblastech. (Dobiášová, 2020)

Statistická data ukazují, že Morava má vyšší spotřebu alkoholu než jiné části České republiky, přičemž oblíbené jsou zejména víno a slivovice. Podle zpráv o alkoholu v ČR patří Česká republika k zemím s vysokou spotřebou alkoholu na obyvatele, a to zejména v rámci příležitostného pití. To je výrazné i na Moravě, kde se tradičně pije hlavně víno a destiláty, což přispívá k vyšším číslům spotřeby v porovnání s jinými regiony ČR. (Komínková, 2024)

Výzkumný problém této bakalářské práce je definován jako: Tradice a zvyky jako příčina alkoholismu západní společnosti – region Morava.

5.2 Výzkumné cíle

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jaká je souvislost mezi spjatostí s kulturními tradicemi a rizikovostí konzumace alkoholu v regionu Morava. Dílčím cílem bylo zmapovat jaká je spjatost s kulturními tradicemi v regionu Morava. Chtěli jsme také zjistit, jaká je rizikovost konzumace alkoholu v regionu Morava. Naším cílem bylo také lépe porozumět tomu, jaké jsou postoje rodičů a starších generací k předávání tradic spojených s užíváním alkoholu mladší generaci. Výzkum se závěrem soustředil na to, jak nezletilí hodnotí dostupnost alkoholu na kulturních akcích.

5.3 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka:

Jaká je souvislost mezi spjatostí s kulturními tradicemi a rizikovostí konzumace alkoholu v regionu Morava?

H1: Předpokládáme, že existuje souvislost mezi spjatostí s kulturními tradicemi a rizikovostí konzumace alkoholu v regionu Morava.

Vedlejší výzkumné otázky:

1. Jaká je spjatost s kulturními tradicemi v regionu Morava?
2. Jaká je rizikovost konzumace alkoholu v regionu Morava?
3. Jaké jsou postoje rodičů a starších generací k předávání tradic spojených s užíváním alkoholu mladší generaci?
4. Jak nezletilí hodnotí dostupnost alkoholu na kulturních akcích?

5.4 Pojetí výzkumu

Za účelem zjištění, jaká je souvislost mezi spjatostí s kulturními tradicemi a rizikovostí konzumace alkoholu v regionu Morava, jsme zvolili kvantitativní výzkumné pojetí. Hlavním cílem bylo porozumět tomu, zda tradiční prostředí a účast na kulturních zvycích mohou mít vliv na způsob, jakým jednotlivci přistupují k alkoholu, a zda tato spjatost může souviset s vyšším či nižším rizikem jeho užívání. Výzkum se mimo jiné zaměřoval na zjištění, do jaké míry jsou obyvatelé regionu Morava spjati s kulturními tradicemi a jaké postavení mají tyto tradice v jejich každodenním životě. Sledovalo se zejména to, zda se lidé aktivně účastní regionálních zvyků, slavností a jiných tradičních událostí. Druhá oblast zkoumání se týkala konzumace alkoholu, a to především z hlediska její rizikovosti. Zjišťovali jsme, jak často a v jakém rozsahu lidé alkohol konzumují a zda se objevují známky rizikového chování. Významná pozornost byla věnována také mezigeneračním postojům. Výzkum sledoval, jaký vztah mají starší generace k předávání tradic spojených s užíváním alkoholu mladší generaci. Důležitou roli v tomto ohledu hraje také vnímání mladších respondentů – zejména jejich zkušenosti s dostupností alkoholu v rámci kulturních a společenských akcí, kterých se účastní.

5.5 Výzkumný soubor

Základní soubor tvořili obyvatelé Moravy, kteří mají zkušenosti s tradicemi a zvyky spojenými s konzumací alkoholu. Morava je kulturně i historicky výraznou oblastí, kde tradiční způsoby života, folklor a zvyky hrají významnou roli v identitě místních obyvatel (Beránková a Dvořáková, 2021).

Morava je region známý svou bohatou kulturní tradicí, která často zahrnuje konzumaci alkoholických nápojů jako součást oslav, společenských setkání či náboženských rituálů. Tyto tradice mohou významně ovlivňovat postoje k alkoholu a jeho konzumaci, včetně možného přispívání k nadměrné konzumaci (Kučera, 2012).

Výzkumný soubor byl vytvořen pomocí dostupného výběru, kdy byli respondenti oslovoováni prostřednictvím sociálních sítí. Tato metoda spočívá ve výběru respondentů, kteří jsou snadno dosažitelní a ochotní se zúčastnit výzkumu. Tento výběr umožnil získat základní přehled o možném vlivu moravských tradic na míru konzumace alkoholu. Přestože dostupný výběr neumožnil plnou reprezentativnost celé populace Moravy, výsledky mohou poskytnout cenné informace a podklad pro další, podrobnější studie.

Dotazník byl distribuován kombinovanou formou, a to jak v online, tak v tištěné podobě, s cílem oslovit co nejširší spektrum respondentů napříč věkovými i sociálními skupinami. Online distribuce probíhala prostřednictvím sociálních sítí, konkrétně na platformách Facebook a Instagram. Zvláštní přínos pro výzkum představovalo cílené sdílení dotazníku ve facebookových skupinách zaměřených na folklor a regionální tradice, kde se soustřeďují lidé aktivně zapojení do kulturního dění na Moravě. Díky tomu bylo možné oslovit respondenty s hlubší osobní zkušeností s udržováním tradic, čímž se zvýšila relevance získaných dat a prohloubil se vhled do zkoumané problematiky. Tištěná forma dotazníku byla využita pro oslovení starší generace, především těch, kteří nejsou aktivní na sociálních sítích. Tato část distribuce probíhala osobně – dotazníky byly předány členům Klubu seniorů v Otrokovicích, přičemž výběr těchto respondentů taktéž vycházel z principu dostupného výběru. Senioři tvoří důležitou cílovou skupinu výzkumu, protože představují přirozené nositele a zprostředkovatele kulturních tradic, včetně těch, které jsou spojeny s konzumací alkoholu v rámci různých společenských a rodinných událostí. Aby byla zajištěna jednotnost a úplnost dat, byly všechny vyplněné tištěné dotazníky následně ručně přepsány do online formuláře. Tento krok umožnil efektivnější zpracování dat a sjednocení databáze pro následnou analýzu. Tento vícekanálový přístup k distribuci

dotazníku umožnil zahrnout do výzkumu jak mladší, digitálně aktivní populaci, tak i starší generace, čímž byla zajištěna větší rozmanitost pohledů a zkušeností respondentů.

Před samotným vyplněním dotazníku byli respondenti informováni o účelu výzkumu a o anonymitě. Výsledky byly použity výhradně pro účely diplomové práce.

Celkem dotazník vyplnilo 286 respondentů, z toho bylo 84 mužů, 199 žen a 3 respondenti se nehlásili ani k jednomu pohlaví.

1Tabulka - Genderové složení respondentů

Celkový počet respondentů	
Muži	84
Ženy	199
Jiné	3
Σ	286

5.6 Výzkumný nástroj

Výzkumnými nástroji, které jsme zvolili v rámci naší práce, byly dva dotazníky vlastní tvorby a jeden standardizovaný dotazník. Online verze dotazníku byla rozdělena do tří oddílů. První oddíl se skládal z identifikačních položek a položek vlastní konstrukce, což bylo zapotřebí kvůli tomu, abychom si dokázali odpovědět na veškeré výzkumné otázky, které jsme si stanovili. Ve druhém oddílu byl zvolen dotazník vlastní konstrukce, který se zaměřoval na spjatost respondenta s kulturními tradicemi a zvyky v místě, kde žije. Poslední oddíl byl zaměřený na rizikovost konzumace alkoholu. Za účelem zjištění rizikovosti konzumace alkoholu u respondentů jsme našli standardizovaný dotazník The Alcohol use disorders – identification test, který spadá pod Světovou zdravotnickou organizaci a autory jsou Babor, Higgins-Biddle, Saunders a Monteiro (1989). Pro naše účely jsme se však rozhodli použít verzi přeloženou do českého jazyka, z webové stránky s názvem Klinika adiktologie (2019). Dotazník určený ke zjištění rizikovosti konzumace alkoholu se skládal z deseti položek, přičemž každá otázka hodnotila jiný aspekt vztahu respondenta k alkoholu. Prvních osm otázek bylo zaměřeno na četnost a míru konzumace alkoholu, a dále na subjektivní i objektivní důsledky spojené s pitím – například pocity viny, výpadky paměti či sníženou schopnost plnit každodenní povinnosti. Poslední dvě

otázky zjišťovaly přítomnost negativních následků v podobě úrazů a reakcí okolí na pití respondentů. Každá položka byla hodnocena na škále od 0 do 4 bodů, přičemž vyšší skóre značilo vyšší rizikovost chování spojeného s konzumací alkoholu. Celkové skóre tedy mohlo dosáhnout maximálně 40 bodů. Toto skóre sloužilo jako indikátor míry rizikovosti – čím vyšší je bodový zisk, tím větší je pravděpodobnost, že respondent zažívá negativní dopady nadměrného nebo častého užívání alkoholu. Druhý dotazník byl navržen s cílem zmapovat míru, do jaké jsou respondenti zapojeni do kulturních tradic a zvyků v regionu Morava. Tento nástroj sloužil k posouzení subjektivního vztahu k tradicím, účasti na kulturních akcích, významu přikládaného tradičním hodnotám, a rovněž i vnímání kulturního vlivu na spotřebu alkoholu. Dotazník obsahoval celkem 13 výrokových položek, ke kterým respondenti vyjadřovali svůj postoj prostřednictvím pětibodové Likertovy škály, kde 0 znamenalo „*silně nesouhlasím*“ a 4 „*silně souhlasím*“. Maximální dosažitelné skóre bylo tedy **52 bodů**, přičemž vyšší skóre značí větší míru osobního zapojení do kulturních tradic a zvyků.

Položky byly koncipovány tak, aby postihly různé aspekty kulturní angažovanosti:

- účast na tradičních oslavách a folklorních akcích
- postoj k významu tradic a jejich udržování pro další generace
- vnímání osobního obohacení skrze kulturní činnost
- zapojování rodiny a komunity do tradičních aktivit

Závěrečná část dotazníku se věnovala reflexi vztahu mezi tradicemi a alkoholem – konkrétně tomu, zda respondenti vnímají kulturní tlak ke konzumaci alkoholu na akcích, a jak vnímají spojitost tradic s postojem k alkoholu v dospělosti. Dosažené skóre každého respondenta v tomto dotazníku sloužilo jako indikátor jeho spjatosti s kulturou – např. průměrné skóre 32 (z 52) odpovídalo střední úrovni zapojení, což reflektovalo pravidelnou účast na významných kulturních událostech a kladný postoj k tradicím jako důležitému prvku regionální identity.

Vyplnění dotazníku zabralo zhruba 11 minut a celý dotazník obsahoval celkem 43 položek.

Nyní se podíváme na konkrétní strukturu dotazníku a jeho jednotlivé položky. Jako první nás zajímaly určité identifikační položky, kterých bylo celkem šest. Věk představoval proměnnou numerickou. Pohlaví představovalo proměnnou nominální. Položky 3 – 6 byly dichotomické výběrové. Položka číslo 7 byla škálová. Položka číslo 8 byla dichotomická

výběrová. Položka číslo 9 byla numerická. Položky 10-11 byly dichotomické výběrové. Položky 12-13 byly škálové. Položky 14-20 byly dichotomické výběrové.

První oddíl dotazníku se skládal ze 4 základních oblastí:

1. Identifikační položky (6)
2. Konzumace alkoholu (7)
3. Přístup k alkoholu (3)
4. Alkohol ve vztahu ke kultuře a tradicím (4)

2Tabulka – První oddíl dotazníku

Identifikační položky	1. Věk 2. Pohlaví 3. Pocházíte z Moravy? 4. Žijí 5. Pocházím z 6. Jaký je Váš vztah k alkoholu?
Konzumace alkoholu	7. Do jaké míry tyto faktory podle Vás přispívají k nadměrné konzumaci alkoholu v oblasti Moravy? 9. V kolika letech jste poprvé ochutnal/a alkohol? 10. Jak jste se k alkoholu poprvé dostal/a? 11. Jak často konzumujete alkohol? 12. Do jaké míry tyto faktory prostředí ovlivňují Vaši konzumaci alkoholu? 16. Do jaké míry rodinné tradice a zvyky spojené s alkoholem ovlivnily Vaše současné návyky spojené s konzumací alkoholu? 17. Jaký je podle Vás vliv rodinných tradic

	spojených s alkoholem na zdravý přístup k jeho konzumaci?
Přístup k alkoholu	18. Myslíte si, že starší generace podporují mladší generaci v konzumaci alkoholu při různých událostech? 19. Jak často podle Vás nezletilí přijdou do kontaktu s alkoholem na kulturních akcích ve Vašem regionu? 20. Jaký vliv má podle Vás dostupnost alkoholu na kulturních akcích na míru konzumace alkoholu nezletilými?
Alkohol ve vztahu ke kultuře a tradicím	8. Jsou v oblasti Vašeho bydliště významné tradiční události (např. vinobraní, hody, svatby...), při kterých se často konzumuje alkohol? 13. Na škále 1 (vůbec není součástí) - 5 (velmi důležitou součástí), do jaké míry si myslíte, že je alkohol součástí společenského života ve Vaší kultuře? (Valašsko, Slovácko...) 14. Jak často je alkohol součástí Vašich rodinných oslav? (narozeniny, svatby, křtiny...) 15. Má Vaše rodina nějaké specifické tradice či rituály spojené s konzumací alkoholu? (přípitek při večeři...)

Druhý oddíl dotazníku, se skládal z 3 základních oblastí:

1. Tradice jako součást každodenního života (6)
2. Hodnota tradic (4)
3. Pod vlivem zvyků (3)

Položky 1 – 13 byly škálové a nabízely respondentovi výrok, na který měl reagovat výběrem jednoho bodu na škále mezi dvěma protipóly reprezentujícími určitou míru sledovaného jevu.

3Tabulka – Druhý oddíl dotazníku

Tradice jako součást každodenního života	1. Účastním se tradičních oslav, jako jsou Vánoce, Velikonoce,.... 4. Navštěvuji kulturní akce, jako jsou místní festivaly, jarmarky nebo folklorní festivaly. 5. Dodržuji tradice spojené s významnými rodinnými událostmi, jako jsou svatby nebo křtiny. 6. Účastním se akcí pořádaných mou komunitou, které jsou spojené s místními zvyky. 7. Je pro mě důležité účastnit se tradičních oslav a svátků. 9. Zapojuji členy rodiny nebo přátele do aktivit spojených s tradicemi.
Hodnota tradic	2. Dodržování tradic má podle mě význam. 3. Udržování tradičních hodnot je nezbytné pro další generace. 8. Zajímá mě historie a původ tradic a zvyků, které dodržuji. 10. Vnímám kulturní akce a tradice jako

	způsob, jak obohatit svůj osobní život.
Pod vlivem zvyků	11. Cítím tlak od vrstevníků, přátel nebo rodiny, abych konzumoval/a alkohol na společenských či rodinných událostech. 12. Některé místní tradice považují za důvod, proč lidé v mé oblasti pijí více alkoholu než jinde. 13. Kulturní tradice a zvyky podle mě ovlivňují vztah jedince k alkoholu v dospělosti.

Třetí oddíl dotazníku, se skládal ze 2 základních oblastí:

1. Konzumace alkoholu (4)
2. Morální kocovina (6)

Položky 1 – 10 byly škálové a nabízely respondentovi výroky, na které měl reagovat výběrem jednoho bodu na škále mezi dvěma protipóly reprezentujícími určitou míru sledovaného jevu.

4Tabulka - Třetí oddíl dotazníku

Konzumace alkoholu	1. Jak často se napijete nějakého alkoholického nápoje? 2. Kolik sklenic alkoholického nápoje si dáte v typický den, kdy něco pijete? (pivo, víno, lihoviny,...) 3. Jak často vypijete šest nebo více sklenic alkoholického nápoje při jedné příležitosti? 4. Jak často během posledního roku jste zjistil/a, že nejste schopen/schopna přestat pít, jakmile začnete?
--------------------	---

Morální kocovina	5. Jak často během posledního roku jste nebyl/a kvůli pití schopen/schopna udělat to, co se od vás normálně očekávalo. 6. Jak často během posledního roku jste se potřeboval/a napít hned ráno, abyste se dostal do formy po nadměrném pití předešlý den? 7. Jak často, jste během posledního roku měl/a pocit viny nebo výčitek svědomí po pití? 8. Jak často se během posledního roku stalo, že jste si nebyl/a schopen/schopna vzpomenout, co se stalo předešlý den/večer, protože jste pil/a? 9. Utrpěl/a jste vy nebo někdo jiný úraz v důsledku vašeho pití? 10. Měl někdo z Vašich příbuzných nebo přátel nebo lékař výhrady kvůli Vašemu pití nebo Vám doporučoval s pitím přestat?
------------------	---

5.7 Způsob zpracování dat

Základem statistické analýzy v této diplomové práci byl přímý export údajů z online dotazníku do Microsoft Excel, kde byla data uspořádána do tabulky. Každý řádek tabulky odpovídal jednomu respondentovi, zatímco každý sloupec představoval konkrétní položku dotazníku nebo odpověď na uzavřenou otázku (Chráška, Kočvarová, 2014, s. 45). K analýze byly použity základní statistické nástroje, jako jsou výpočty průměrných hodnot, mediánů a procentuálního zastoupení. Pro další zpracování dat jsme využili popisnou statistiku, grafické znázornění a statisticko-matematické metody jako jsou Pearsonův koeficient korelace nebo studentův T-test.

Výsledky budou prezentovány v přehledné formě prostřednictvím tabulek a grafů, které budou doplněny stručným popisem hlavních zjištění. Prezentace dat bude koncipována tak,

aby byla srozumitelná a odpovídala klíčovým výzkumným otázkám. Interpretace výsledků bude následovat až po dokončení analýzy a bude reflektovat hlavní cíle diplomové práce (Chráška, 2016, s. 45).

K analýze našeho hlavního cíle, tedy ke zjištění souvislosti mezi spjatostí s kulturními tradicemi a rizikovostí konzumace alkoholu v regionu Morava, byl použit Pearsonův koeficient korelace. Podle hlavního výzkumného cíle byla stanovena hypotéza: „*Předpokládáme, že existuje souvislost mezi spjatostí s kulturními tradicemi a rizikovostí konzumace alkoholu v regionu Morava*“. Hypotézu jsme testovali pomocí Pearsonova korelačního koeficientu. Tento test nám umožnil kvantifikovat vztah mezi spjatostí s kulturními tradicemi a rizikovostí konzumace alkoholu. Korelace byla doplněna testem statistické významnosti, abychom určili, zda je vztah mezi proměnnými statisticky významný.

Vedlejší výzkumnou otázku VO1: „*Jaká je spjatost s kulturními tradicemi v regionu Morava?*“, jsme hodnotili pomocí položek v dotazníku, které se zaměřovaly na četnost účasti na tradičních akcích, vztah k folkloru, udržování lidových zvyků a osobní význam tradic. Respondenti odpovídali na výroky pomocí Likertovy škály od (0) do (4). Z odpovědí byl následně vypočítán celkový bodový index spjatosti s kulturními tradicemi, přičemž vyšší hodnota znamenala vyšší míru této spjatosti.

Pro vedlejší výzkumnou otázku VO2: „*Jaká je rizikovost konzumace alkoholu v regionu Morava?*“, jsme využili standardizovaný dotazníkový nástroj AUDIT (Alcohol Use Disorders Identification Test), který obsahuje deset otázek zaměřených na frekvenci a množství konzumace alkoholu, projevy závislostního chování, dopady pití na každodenní život a možné negativní důsledky. Respondenti odpovídali na jednotlivé položky pomocí pětistupňové škály, přičemž každé odpovědi byla přiřazena bodová hodnota. Celkové skóre se poté pohybovalo v rozmezí 0–40 bodů a umožňovalo rozlišit míru rizikovosti konzumace alkoholu. Vyšší počet bodů odpovídal vyšší míře rizika a potenciální problémové konzumaci.

Pro vedlejší výzkumnou otázku VO3: „*Jaké jsou postoje rodičů a starších generací k předávání tradic spojených s užíváním alkoholu mladší generaci?*“, jsme odpovědi respondentů analyzovali pomocí deskriptivních statistických metod. Zaměřili jsme se na položky dotazníku, které se týkají prvního kontaktu s alkoholem, přítomnosti rodinných rituálů spojených s jeho konzumací a vnímání podpory ze strany starší generace. Dále jsme sledovali, do jaké míry respondenti vnímají vliv rodinných tradic na své současné návyky

a na zdravý přístup ke konzumaci alkoholu. Výsledky jsme zpracovali kvantitativně pomocí četností odpovědí a zároveň jsme identifikovali možné souvislosti mezi vnímanou rolí starších generací a mírou vlivu rodinných tradic na formování postojů respondentů.

U otázky VO4: „*Jak nezletilí hodnotí dostupnost alkoholu na kulturních akcích?*“, jsme odpovědi respondentů analyzovali pomocí deskriptivních statistických metod. Mezi respondenty jsme si našli všechny ty, kteří nejsou plnoletí a splnili předem stanovené kritéria a porovnali jsme jejich odpovědi na položky týkající se tohoto tématu.

6 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

V této části výzkumu se soustředíme na analýzu dat získaných prostřednictvím dotazníkového šetření. Výsledky prezentujeme pomocí přehledných tabulek a grafů, které doplňujeme slovním komentářem. Na základě těchto výstupů následně zodpovídáme výzkumné otázky formulované v úvodu praktické části práce.

Celkem se našeho výzkumného šetření zúčastnilo 286 respondentů. Dotazník obsahoval dvě položky, které byly stěžejní pro selekci respondentů. První vyřazovací položkou bylo, zda respondent pochází z Moravy, pokud byla odpověď ne, dotazník se ukončil. Druhou vyřazovací položkou bylo, jaký je respondentův vztah ke konzumaci alkoholu, pokud vyplnil, že alkohol nekonzumuje, dotazník se taktéž ukončil. Celkový počet dotazníků použitých pro šetření je tedy 239, což představuje 83,6 % využitelnosti dat.

6.1 Identifikační položky

Dotazník byl uveden šesti identifikačními položkami, jejichž cílem bylo získat základní sociodemografické informace o respondentech. Tyto údaje sloužily nejen k popisu výzkumného souboru, ale zároveň představovaly důležitý rámec pro interpretaci výsledků.

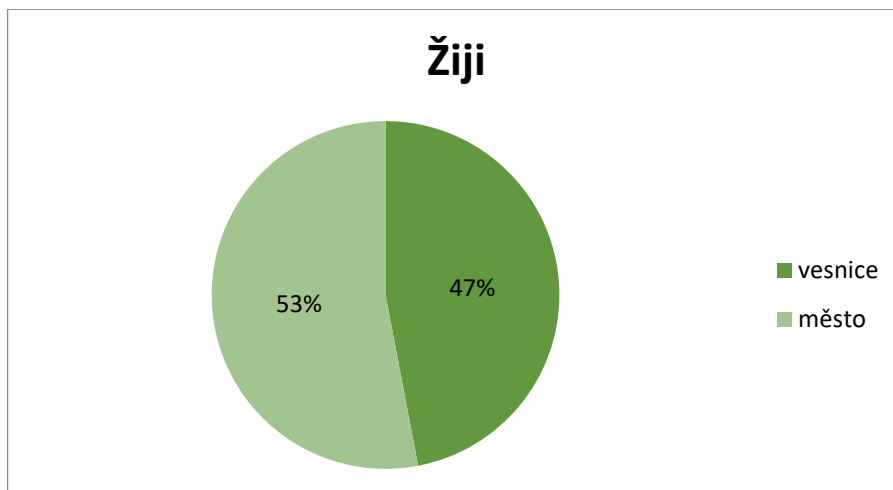
První otázka se týkala věku respondentů. Šlo o otevřenou položku, kde účastníci výzkumu sami uvedli svůj aktuální věk. Na základě získaných odpovědí se věkové rozpětí respondentů pohybovalo od 13 do 88 let. Tato široká věková škála umožnila zachytit různé generace a potenciálně odlišné pohledy na kulturní tradice i konzumaci alkoholu v různých životních etapách. Druhou identifikační položkou bylo pohlaví respondentů, které bylo v této práci již dříve zmiňováno. Tato otázka byla uzavřená s nabídkou standardních kategorií.

Třetí otázka směřovala k ověření regionální příslušnosti, konkrétně k tomu, zda respondent pochází z Moravy. Tato informace byla klíčová vzhledem k zaměření výzkumu na kulturní specifika právě tohoto regionu. Celkem 94 % respondentů uvedlo, že pochází z Moravy, zatímco zbývajících 6 % odpovědělo záporně. Tito respondenti byli z další analýzy vyloučeni, jelikož nesplňovali předem stanovené výběrové kritérium pro zařazení do výzkumného vzorku.

Čtvrtá položka se zaměřovala na místo bydliště, konkrétně na to, zda dotyčný žije ve městě nebo na vesnici. Tato otázka byla formulována jako dichotomická s nabídkou dvou možností. Výsledky ukazují poměrně vyrovnané rozložení – 53 % respondentů uvedlo, že

žijí ve městě, zatímco 47 % žije na vesnici. Přehledné znázornění těchto údajů je uvedeno v grafu níže.

Graf 1 – Rozložení respondentů podle místa bydliště

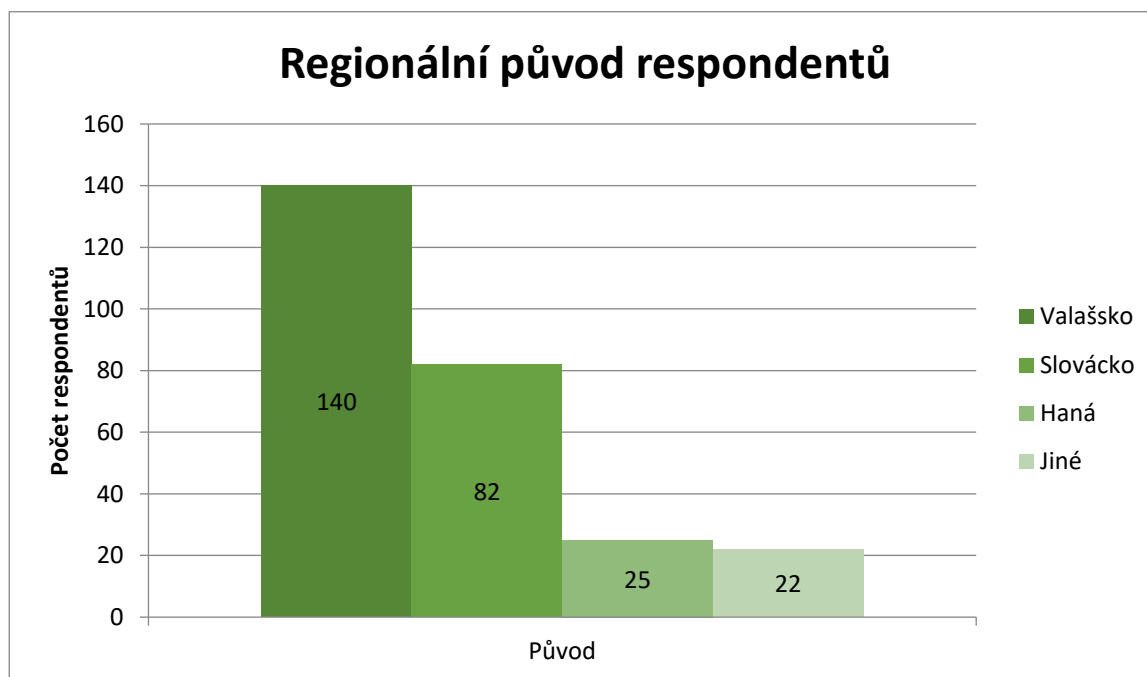

Pátá položka dotazníku byla zaměřena na regionální původ respondentů v rámci Moravy. Cílem této otázky bylo získat přehled o územním rozložení zúčastněných osob a doplnit tak základní sociodemografické údaje, které pomáhají lépe porozumět celkovému kontextu výzkumného vzorku.

Z odpovědí vyplývá, že nejpočetnější skupinu tvoří respondenti pocházející z Valašska, kteří představují 52 % všech dotazovaných. Druhou nejčastěji zastoupenou oblastí je Slovácko, odkud pochází 30 % respondentů. Třetí nejmenší zastoupení měla Haná s podílem 9 %. Zbývajících 8 % respondentů zařadilo svůj původ do jiné než nabídnuté oblasti Moravy, přičemž odpovědi se týkaly převážně specifikace menších regionů nebo větších městských celků, které nebyly explicitně uvedeny v rámci možností.

Toto územní rozložení přispívá k lepšímu porozumění charakteru výzkumného souboru a zároveň dokresluje geografické ukotvení respondentů. Pro větší přehlednost a snadnější interpretaci je zastoupení jednotlivých regionů znázorněno v příloženém grafu, který poskytuje jasné vizuální srovnání.

Graf 2 – Regionální původ respondentů

U šesté a poslední identifikační položky se věnovala pozornost tomu, jaký mají respondenti vztah k alkoholu. Na výběr dostali tři odpovědi: nekonzumují alkohol, příležitostně konzumují alkohol a pravidelně konzumují alkohol. Celkem 11 % respondentů uvedlo, že alkohol nekonzumují, a z tohoto důvodu byli z dalšího zpracování dotazníkového šetření vyřazeni. Příležitostných konzumentů bylo 69 % a pravidelných konzumentů bylo 20 %.

Po zodpovězení identifikačních položek jsme se v další části dotazníku věnovali tomu, do jaké míry respondenti vnímají vybrané faktory jako přispívající k nadměrné konzumaci alkoholu v oblasti Moravy. Faktory, které respondenti bodovali, byly: tradice a místní zvyky, rodinné prostředí, přátelé a společenský tlak, dostupnost alkoholu a poslední faktor byl stres nebo jiné osobní problémy. Pro zjištění, do jaké míry vybrané faktory přispívají k nadměrné konzumaci alkoholu na Moravě, respondenti hodnotili pět konkrétních oblastí na škále od 1 (nejméně) do 5 (nejvíce). Pomocí deskriptivní analýzy jsme vypočítali průměrné hodnocení každého z těchto faktorů.

Nejvýraznějším faktorem podle respondentů jsou tradice a místní zvyky, které získaly nejvyšší průměrné skóre 3,68. To potvrzuje klíčovou roli kulturního rámce v utváření vztahu k alkoholu a podporuje hlavní záměr této práce – zkoumat vliv tradic na konzumaci alkoholu. Druhým nejvýše hodnoceným faktorem byl přátelský a společenský tlak (3,62), následovaný dostupností alkoholu (3,36). Naopak rodinné prostředí dosáhlo nižšího

průměru (3,10) a stres nebo jiné osobní problémy byly vyhodnoceny jako nejméně významné, s průměrným hodnocením pouze 2,92. Tato zjištění naznačují, že respondenti vnímají kulturní a společenské vlivy jako důležitější než individuální psychické nebo rodinné faktory.

6.2 Spjatost s kulturními tradicemi

Za účelem zjištění míry spjatosti respondentů s kulturními tradicemi v regionu Morava byla vytvořena výzkumná škála, která obsahovala třináct výroků zaměřených na různé aspekty vztahu k tradičním hodnotám a zvykům. Jednotlivé položky byly koncipovány tak, aby postihly jak konkrétní chování (např. účast na tradičních oslavách), tak i postoje a hodnoty související s uchováváním a předáváním tradic. Tematicky se výroky týkaly účasti na tradičních svátcích (např. Vánoce, Velikonoce, posvícení), návštěv folklorních, komunitních a regionálních akcí (např. hody, jarmarky, místní slavnosti), postojů k významu kulturního dědictví, zapojení rodiny do tradičně zaměřených aktivit (např. společné rituály, domácí zvyky, krojování) a také vnímání vlivu místních zvyků na různé oblasti každodenního života, včetně konzumace alkoholu. Cílem této škály bylo zachytit nejen frekvenci účasti na tradičních událostech, ale i hloubku osobního vztahu k tradicím a jejich zakotvení v životním stylu respondentů. Výsledné skóre následně posloužilo jako ukazatel míry kulturní spjatosti, který byl dále využit při analýze souvislostí s ostatními sledovanými proměnnými, zejména v oblasti rizikové konzumace alkoholu.

Každý výrok byl hodnocen na pětibodové škále, kde 0 znamenalo „silně nesouhlasím“ a 4 „silně souhlasím“. Pro každého respondenta bylo následně vypočítáno individuální souhrnné skóre sečtením bodů za všech třináct výroků. Takto získané celkové skóre mohlo dosáhnout maximálně 52 bodů. Až poté, co bylo toto skóre vypočteno u všech respondentů, byl z nich následně vypočten celkový průměr za celý soubor.

Z výsledků vyplynulo, že průměrné skóre spjatosti s tradicemi činilo 39 bodů, což odpovídá střední úrovni zapojení respondentů do kulturního života. Znamená to, že se naši respondenti pravidelně účastní významných tradičních a kulturních akcí regionu. Tyto výsledky naznačují, že tradice, zvyky a kulturní dědictví hrají v regionu Morava důležitou roli. Vzhledem k tomu, že mnohé z těchto tradic bývají spojeny s konzumací alkoholu (např. slavnosti, hody, rodinné oslavy), lze předpokládat, že míra spjatosti s tradicemi může ovlivňovat i postoj jednotlivce ke konzumaci alkoholu a jeho vnímání jako součásti běžného kulturního rámce.

Z výzkumu jsme také zjistili, že minimální získané skóre bylo 12 a řadí se do kategorie, kde jedinec není silně spjat s tradičními zvyky a kulturou regionu. Maximální získané skóre bylo 52, což znamená silné zapojení do kulturního dědictví regionu a hluboký vztah k místním tradicím a zvyklostem. Směrodatná odchylka výsledků činí 5,47, což naznačuje, že odpovědi respondentů se od průměrné hodnoty liší přibližně o pět a půl bodu. Tento údaj poukazuje na střední variabilitu v zapojení do kulturních tradic – většina účastníků výzkumu se sice pohybuje kolem průměru, nicméně mezi jednotlivci existují i určité odchylky. To ukazuje, že kulturní spjatost není zcela homogenní, ale je v rámci zkoumané skupiny relativně stabilní, bez výrazných extrémů.

5Tabulka - Spjatost s kulturními tradicemi

	M	Min.	Max.	SM.ODCH.
Spjatost s kulturními tradicemi	39	12	52	5, 47

6.3 Rizikovost konzumace alkoholu

Pro zjištění rizikovosti konzumace alkoholu jsme využili českou verzi standardizovaného dotazníku AUDIT (Alcohol Use Disorders Identification Test). Tento nástroj byl vyvinut Světovou zdravotnickou organizací (WHO) a slouží k časnému rozpoznání problémového pití a rizik souvisejících s rozvojem závislosti. Dotazník je mezinárodně ověřen a běžně používán jak ve výzkumné, tak i klinické praxi.

Dotazník se skládal z deseti otázek, které se zaměřují na četnost a množství konzumace alkoholu, výskyt ztráty kontroly nad pitím, výčitky svědomí, zanedbávání povinností kvůli alkoholu a negativní důsledky pití pro jedince nebo jeho okolí. Jednotlivé odpovědi byly bodově ohodnoceny dle předem daného klíče, a to v rozmezí 0 až 4 body, v závislosti na míře závažnosti daného chování. Celkové skóre tak mohlo nabývat hodnot v rozmezí 0 až 40 bodů, přičemž vyšší skóre odpovídá vyšší míře rizikovosti. U každého respondenta jsme provedli součet bodů za všech deset otázek, čímž vzniklo individuální skóre rizikovosti konzumace alkoholu. Teprve po výpočtu těchto individuálních součtů jsme přistoupili k výpočtu základních statistických charakteristik pro celý soubor respondentů.

Výsledky ukázaly, že průměrné skóre rizikovosti činilo 8,2 bodu. Z toho vyplynulo, že u našeho výzkumného souboru existuje riziko škodlivého pití a dokonce představuje střední úroveň problémů s alkoholem. Nejnižší zaznamenané skóre bylo 1 bod, což odpovídá prakticky abstinujícímu jedinci, zatímco nejvyšší dosažené skóre činilo 29 bodů a indikovala se zde závislost na alkoholu.

Důležitým ukazatelem variability výsledků je také směrodatná odchylka, která v tomto případě činila 5,95 bodu. Směrodatná odchylka udává, jak moc se jednotlivé hodnoty liší od aritmetického průměru. Jinými slovy, čím vyšší je směrodatná odchylka, tím více jsou data rozptýlená. V kontextu tohoto šetření to znamená, že i když většina respondentů spadá do rozmezí mírného rizika, existuje zde značná variabilita – někteří vykazují velmi nízké skóre (žádné či minimální riziko), zatímco jiní dosahují vysokých hodnot (značná rizikovost až potenciální závislost). Tato variabilita může být výsledkem různých demografických, sociokulturních či osobnostních faktorů.

6Tabulka - Rizikovost konzumace alkoholu

	M	Min.	Max.	SM.ODCH.
Rizikovost konzumace alkoholu	8,2	1	29	5,95

Zjištěné hodnoty tvoří důležitý základ pro porovnání s ostatními proměnnými sledovanými v tomto výzkumu, zejména v souvislosti s hypotézou, že právě kulturní tradice a jejich mezigenerační předávání mohou sehrávat roli v utváření postojů k alkoholu a v míře jeho užívání.

6.4 Souvislost mezi spjatostí s kulturními tradicemi a rizikovostí konzumace alkoholu

V rámci hlavního výzkumného cíle: Zjistit jaká je souvislost mezi spjatostí s kulturními tradicemi a rizikovostí konzumace alkoholu v regionu Morava, bylo třeba formulovat nulovou hypotézu (H_0) a hypotézu alternativní (H_A). Ty byly formulovány následovně:

H_0 : Mezi spjatostí s kulturními tradicemi a rizikovostí konzumace alkoholu v regionu Morava neexistuje souvislost.

H_A : Mezi spjatostí s kulturními tradicemi a rizikovostí konzumace alkoholu v regionu Morava existuje souvislost.

Obě proměnné byly měřeny prostřednictvím dotazníkového šetření. Míra spjatosti s kulturními tradicemi byla zjišťována pomocí třinácti výroků hodnotících vztah k tradicím, kulturnímu dědictví a účasti na tradičních akcích, s maximálním možným skóre 52 bodů. Rizikovost konzumace alkoholu byla měřena pomocí české verze dotazníku AUDIT, který hodnotí frekvenci pití, jeho dopad a související potíže, s maximem 40 bodů. U každého respondenta bylo vypočteno souhrnné skóre obou ukazatelů, a tato data pak sloužila k následné statistické analýze.

7Tabulka – Spjatost s tradicemi a rizikovost konzumace alkoholu

Proměnná	N	M	SM. ODCH	1	2
Spjatost s kulturními tradicemi	239	39	5, 47	-	0,017**
Rizikovost konzumace alkoholu	239	8,2	5, 95	0,017**	-

** $p < 0,001$

Byla provedena kombinace korelační analýzy a dvouvýběrového t-testu. Cílem bylo zjistit, zda lze statisticky podložit hypotézu, že vyšší míra zapojení do kulturních tradic může souviset s vyšší (nebo naopak nižší) mírou rizikové konzumace alkoholu.

U hlavní výzkumné otázky jsme zamítli H_0 a mohli jsme říci, že existuje souvislost mezi spjatostí s kulturními tradicemi a rizikovostí konzumace alkoholu ($p < 0,001$). Korelační koeficient vyšel: $r = 0,017$, což představuje extrémně slabou, prakticky nulovou pozitivní korelaci mezi mírou spjatosti s tradicemi a mírou rizikového pití. Tato hodnota je natolik nízká, že neukazuje na žádný relevantní statistický vztah mezi oběma proměnnými. To znamená, že bez ohledu na to, zda je jednotlivec silně či slabě zapojen do kulturních tradic regionu Morava, jeho riziko nadměrné konzumace alkoholu se zásadně neliší. Hypotéza, že vyšší míra zapojení do kulturních tradic souvisí s vyšším rizikem nadměrného pití alkoholu, tak nebyla potvrzena.

Ačkoli byly obě proměnné analyzovány na rozsáhlém souboru respondentů a obě vykazovaly stabilní průměrné hodnoty, statistické zpracování nepotvrdilo žádný významný vztah mezi nimi. Výsledky naznačují, že spjatost s tradicemi sama o sobě nemusí být prediktorem rizikového chování, a že konzumace alkoholu může být ovlivňována i dalšími faktory – např. rodinným prostředím, vrstevnickými vlivy, životním stylem nebo psychickými okolnostmi.

6.5 Postoje rodičů a starších generací k předávání tradic spojených s užíváním alkoholu

V souvislosti s výzkumnou otázkou VO3, jsme chtěli zjistit, jaké jsou postoje rodičů a starších generací k předávání tradic spojených s užíváním alkoholu. Pro tuto část analýzy jsme použili odpovědi na tyto konkrétní položky v dotazníku:

„Kdy jste poprvé ochutnal/a alkohol?“

„Jak jste se k alkoholu poprvé dostal/a?“

„Jak často je alkohol součástí Vašich rodinných oslav?“

„Má Vaše rodina nějaké specifické tradice či rituály spojené s konzumací alkoholu?“

„Do jaké míry rodinné tradice a zvyky spojené s alkoholem ovlivnily Vaše současné návyky spojené s konzumací alkoholu?“

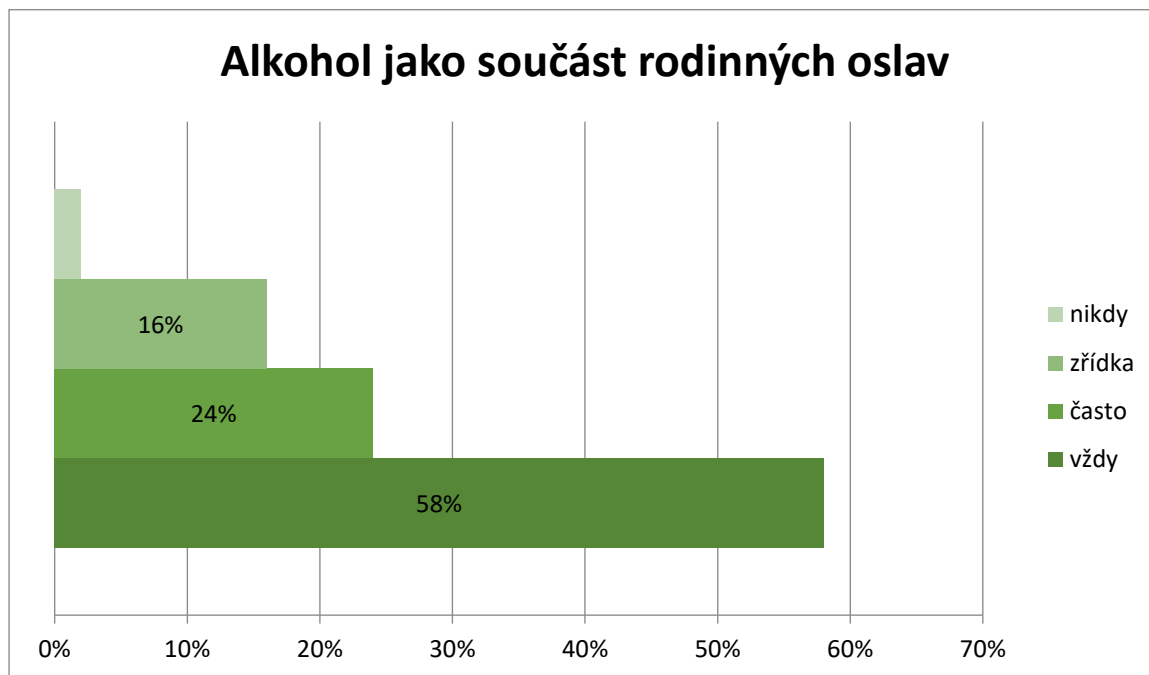
„Jaký je podle Vás vliv rodinných tradic spojených s alkoholem na zdravý přístup k jeho konzumaci?“

„Myslíte si, že starší generace podporují mladší generaci v konzumaci alkoholu při různých událostech?“

Zjistili jsme, že průměrný věk první konzumace alkoholu se u většiny respondentů pohyboval mezi 10. a 15. rokem života. U 50 % respondentů vyšlo, že první alkoholický nápoj jim nabídl kamarád. Významná část dotazovaných, tedy 38 % uvedla, že první alkoholický nápoj jim nabídl někdo z rodinných příslušníků. To poukazuje na fakt, že alkohol bývá v některých rodinách běžnou součástí sociálních interakcí a je tak předáván jako norma již v útlém věku.

Když se podíváme na graf níže, zjistíme, že je alkohol v 58 % vždy přítomen při rodinných oslavách, což naznačuje, že konzumace alkoholu je pevně spjata s tradičními slavnostmi, jako jsou narozeniny, svatby či křtiny.

Graf 3 - Alkohol a rodinné tradice

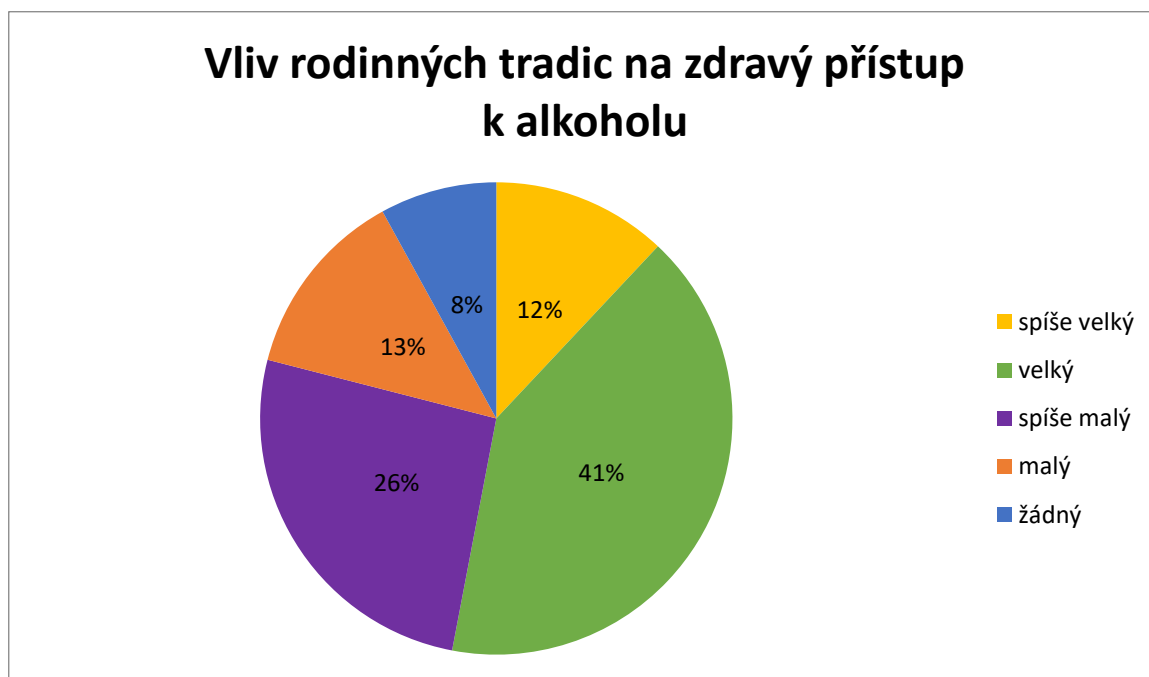

Tento trend je částečně doplněn zjištěním, že ačkoli většina respondentů (67 %) uvedla, že jejich rodina nemá specifické tradice či rituály spojené s konzumací alkoholu, přibližně třetina dotázaných (33 %) přiznala, že určité zvyklosti v jejich rodinách přece jen existují. I když tyto tradice nejsou dominantní, v některých rodinách stále představují důležitou součást mezilidských interakcí a kulturní kontinuity.

Z hlediska míry, s jakou rodinné tradice ovlivnily současné návyky respondentů v konzumaci alkoholu, většina uvedla, že tyto zvyky jejich chování spíše neovlivnily. Tato data ukazují, že ačkoliv se alkohol v řadě rodin běžně objevuje při oslavách, většina účastníků výzkumu nevnímá rodinné tradice jako určující faktor pro své současné konzumační návyky.

Při hodnocení vlivu rodinných tradic na zdravý přístup ke konzumaci alkoholu většina respondentů uvedla, že tento vliv je „velký“ nebo „spíše velký“. Tato skutečnost ukazuje, že rodinné rituály a zvyklosti nejsou nutně vnímány jako rizikový faktor, ale naopak jako možný prostředek ke kultivovanému, kontrolovanému a společensky přijatelnému užívání alkoholu. V některých případech lze tedy tyto tradice interpretovat jako nástroj sociálního ukotvení a předávání vzorců umírněné konzumace.

Graf 4 – Vliv rodinných tradic na zdravý přístup ke konzumaci alkoholu

Na závěr byla respondentům položena otázka, zda starší generace podle jejich názoru podporují mladší v konzumaci alkoholu při různých společenských událostech. Nejčastější odpovědi byly „ano“ nebo „spíše ano“. Tato zjištění potvrzují skutečnost, že rodiče a prarodiče sehrávají aktivní roli v přenosu kulturních vzorců spojených s alkoholem. Konzumace alkoholu při oslavách je tak často vnímána nejen jako tradice, ale i jako forma „přechodového rituálu“, kterým je mladší generace symbolicky uváděna do světa dospělých.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že postoj rodičů a starších generací k předávání tradic spojených s užíváním alkoholu mladší generaci je převážně akceptující. Alkohol je vnímán jako přirozená součást rodinných a společenských událostí, přičemž starší členové rodiny často hrají aktivní roli nejen při jeho začlenění do těchto událostí, ale i při prvních zkušenostech mladších členů rodiny s alkoholem. Tento přenos však většinou neprobíhá jako vědomá výchova, ale spíše nenápadně – prostřednictvím každodenního fungování rodiny, běžných zvyklostí a neformálních situací.

Z těchto poznatků lze usuzovat, že rodinné prostředí má v daném regionu významný vliv na formování postojů mladší generace k alkoholu. Rodinné tradice a zvyky jsou nejen přítomné, ale i společensky akceptované jako součást mezilidských vztahů. Jejich vliv na mladší generaci je patrný zejména v oblasti normalizace konzumace alkoholu při běžných i výjimečných událostech.

6.6 Hodnocení dostupnosti alkoholu nezletilými

V rámci výzkumné otázky VO4 jsme se zaměřili na to, jak nezletilí respondenti hodnotí dostupnost alkoholu na kulturních akcích, zejména v kontextu regionu Morava, kde jsou kulturní slavnosti, hody, vinobraní či obecní a rodinné události běžnou součástí společenského života a nesou silné historicko-kulturní zakotvení. Cílem této části výzkumu bylo zjistit nejen to, zda se mladiství s alkoholem na těchto akcích setkávají, ale také jaký vliv má podle jejich názoru dostupnost alkoholu na míru jeho konzumace v této věkové skupině.

Aby byly výsledky co nejpřesnější a skutečně odpovídaly zkušenosti cílové skupiny, byly z celkového výzkumného souboru vybrány pouze odpovědi nezletilých respondentů, tedy osob mladších 18 let. Tato selekce byla nezbytná k tomu, aby analýza odrážela pohled těch, kterých se problematika přímo týká.

Pro tuto část analýzy jsme použili odpovědi na dvě konkrétní položky v dotazníku:

„Jak často podle vás nezletilí přijdou do kontaktu s alkoholem na kulturních akcích ve vašem regionu?“

„Jaký vliv má podle vás dostupnost alkoholu na těchto akcích na míru konzumace alkoholu nezletilými?“

Respondenti měli na výběr z možností, které byly odstupňovány podle frekvence či síly vnímaného vlivu. Na první otázku odpovědělo 12 respondentů (tj. 55 %) možností „vždy“, dalších 9 respondentů (41 %) zvolilo „velmi často“ a pouze 1 respondent uvedl „zřídka“. Žádný respondent nezvolil možnost „nikdy“. Tyto výsledky ukazují, že většina dotazovaných vnímá přítomnost alkoholu mezi nezletilými jako běžnou součást kulturních událostí v daném regionu.

Na druhou otázku, která se zaměřovala na subjektivně vnímaný vliv dostupnosti alkoholu na jeho spotřebu nezletilými, odpověděla opět většina respondentů velmi jednoznačně: 12 osob (55 %) uvedlo, že dostupnost má „velký vliv“, dalších 9 (41 %) označilo „střední vliv“ a pouze jeden respondent zvolil „malý vliv“. Ani zde nikdo nevybral odpověď „žádný vliv“. Tyto výsledky ukazují, že respondenti vnímají dostupnost alkoholu nejen jako častý jev, ale i jako zásadní faktor ovlivňující samotné chování mladistvých.

Z výsledků vyplývá, že otázka dostupnosti alkoholu nezletilými je v regionu Morava velmi aktuální. Zároveň se potvrzuje předpoklad, že kulturní prostředí a společenské nastavení

mohou spoluvytvářet podmínky, které ovlivňují chování mladistvých. Tato zjištění podporují význam preventivních opatření a společenské odpovědnosti dospělých v rámci veřejných i rodinných událostí.

8Tabulka – Nezletilí a alkohol

	1 (nikdy, žádný vliv)	2 (zřídka, malý vliv)	3 (velmi často, střední vliv)	4 (vždy, velký vliv)
Jak často podle vás nezletilí přijdou do kontaktu s alkoholem na kulturních akcích ve vašem regionu?	0x	1x	9x	12x
Jaký vliv má podle vás dostupnost alkoholu na těchto akcích na míru konzumace alkoholu nezletilými?	0x	1x	9x	12x

7 DISKUZE

V předchozí kapitole jsme si představili výsledky našeho výzkumného šetření. Nyní se zaměříme na podrobnější diskusi o výzkumných otázkách, které jsme zvolili. K realizování našeho výzkumu jsme zvolili kvantitativní přístup. Důvod, proč jsme zvolili cestu použití jednoho standardizovaného dotazníku a dvou dotazníků vlastního konstruktů, byl ten, že jsme chtěli kombinovat validitu a spolehlivost standardizovaného nástroje s flexibilitou a specifickým zaměřením, které poskytují dotazníky navržené přímo pro naše výzkumné cíle.

Při analýze naší první výzkumné otázky, tedy jaká je spjatost s kulturními tradicemi v regionu Morava, jsme pomocí průměrného získaného skóre našeho výzkumného souboru zjistili, že se u našich respondentů vyskytuje střední úroveň zapojení do kulturního života. Znamená to, že se naši respondenti pravidelně účastní významných tradičních a kulturních akcí regionu. Toto zjištění odpovídá obecnému trendu kulturní participace v České republice, kde má kultura, zejména v podobě živého umění a tradičních akcí, dlouhodobě silné postavení. Občané jsou zvyklí kulturu aktivně vyhledávat a účastnit se různorodých kulturních událostí. Zájem o kulturu a její tradice je navíc podporován státní kulturní politikou, jejímž cílem je nejen zachování kulturního dědictví, ale také zajištění dostupnosti kultury pro širokou veřejnost. Výsledky našeho výzkumu tak reflektují tento celonárodní kontext a potvrzují, že kulturní život zůstává i v regionálním měřítku důležitou součástí společenského dění. Dostupná kultura má rovněž nezanedbatelný význam pro rovnoměrný rozvoj cestovního ruchu, přičemž největší návštěvnost vykazují muzea, galerie a památky, které významně ovlivňují turistický potenciál jednotlivých regionů. (Ministerstvo kultury, 2021).

Při analýze druhé výzkumné otázky, zaměřené na rizikovost konzumace alkoholu v regionu Morava, jsme zjistili, že u našeho výzkumného souboru existuje riziko škodlivého pití. Tento problém se nachází na střední úrovni, což naznačuje, že existují určité známky problémů s alkoholem, které mohou vést k závažným zdravotním a sociálním důsledkům, podobně jako v širším kontextu závislosti na alkoholu. Závislost na alkoholu je vážným problémem, který zasahuje do všech věkových a socioekonomických skupin a má závažné zdravotní následky. Alkoholová závislost je spojena s celou řadou zdravotních problémů, včetně psychiatrických poruch, neurologických poškození, kardiovaskulárních onemocnění, poškození jater a rakoviny. Zároveň zvyšuje riziko úrazů, což je důsledkem snížené koordinace, reakční doby

a schopnosti vnímat a posuzovat situace (Cargiulo, 2007). Tato fakta potvrzují rizika spojená s nadměrnou konzumací alkoholu, která byla identifikována i v našem výzkumu.

Naše hlavní výzkumné zjištění, že míra spjatosti s kulturními tradicemi nemá v regionu Morava významný vliv na rizikovost konzumace alkoholu, lze zasadit do širšího mezikulturního kontextu, který upozorňuje na význam kulturních faktorů při formování vztahu k alkoholu. Výzkumy ukazují, že i když jsou motivy k pití – jako zábava, sociální interakce nebo dodržování zvyklostí – v různých zemích podobné, jejich intenzita a význam se liší podle kulturního prostředí. Zároveň se napříč kulturami potvrzuje vliv faktorů, jako je rodičovské povolení nebo přítomnost vrstevníků, kteří pijí alkohol – mladí lidé v takovém prostředí častěji sami pijí. V tomto kontextu může být překvapivé, že v našem výzkumu na Moravě nebyl nalezen žádný vztah mezi kulturní spjatostí a mírou rizikové konzumace. Tato odlišnost naznačuje, že v daném regionu nemusí kulturní tradice sehrávat jednoznačnou roli v regulaci užívání alkoholu. Místní zvyklosti, sociální normy nebo jiné vlivy tak mohou mít na chování jednotlivců silnější dopad než samotná míra identifikace s tradicemi (Kuntsche et al., 2017).

Dalším cílem našeho výzkumu bylo zjistit postoje rodičů a starších generací k předávání tradic spojených s užíváním alkoholu mladší generaci. Výsledky ukázaly, že rodinné prostředí má zásadní vliv na formování postojů mladší generace k alkoholu. V mnoha rodinách je konzumace alkoholu považována za běžnou součást rodinných i společenských setkání, a starší členové rodiny aktivně přispívají nejen k jeho přítomnosti, ale také k prvním kontaktům mladších členů rodiny s alkoholem. Tento vliv rodiny potvrzují i výzkumy, které tvrdí, že na vztah mladých lidí k alkoholu má klíčový vliv přístup jejich nejbližšího okolí, zejména rodičů a sourozenců, jejichž názory a chování působí jako silný vzor. Pokorný (2003, s. 12) upozorňuje, že rodiče by měli sehrát aktivní roli v prevenci problémů s alkoholem tím, že poskytují dětem informace a pomáhají jim vytvořit zdravý a uvážený přístup k alkoholu. Hajný (2001, s. 98) dále varuje, že rizikovým faktorem může být i běžná rodinná oslava, kde je konzumace alkoholu vnímána jako přirozená součást společenského setkání. Právě na těchto událostech přicházejí děti poprvé do kontaktu s alkoholem, a pokud k tomu dojde v citlivém období jejich vývoje, může to vést k častějšímu vyhledávání alkoholu v pozdějším věku. Na druhou stranu, pokud adolescenti pozorují, že jejich rodiče či blízcí konzumují alkohol s mírou a bez negativních důsledků, může to jejich přístup formovat v pozitivním směru. Nešpor a Csémy (2003, s. 34) také poukazují na to, že rodinné prostředí může představovat rizikový faktor pro vznik

problémového užívání alkoholu. Tento mezigenerační přenos postojů potvrzuje i zahraniční studie (Kerr et al., 2012), která poukazuje na to, že alkoholové návyky rodičů – především otců – v adolescenci i dospělosti souvisejí s časným začátkem pití jejich dětí. Významným faktorem se ukazuje být i vystavení dětí situacím, kdy jsou dospělí pod vlivem alkoholu. Tyto zkušenosti mohou přispět k časnější a častější konzumaci alkoholu v pozdějším věku.

Posledním co nás v rámci naší diplomové práce zajímalo, bylo to, jak nezletilí hodnotí dostupnost alkoholu na kulturních akcích. Z provedeného výzkumného šetření lze usuzovat, že nezletilí vnímají alkohol jako běžný a přirozený prvek kulturních a společenských událostí. Jeho přítomnost nepůsobí výjimečně ani neobvykle, ale spíše jako nedílná součást prostředí, ve kterém dochází k jejich společenskému zrání a navazování mezilidských vztahů. Tento způsob vnímání odráží hluboce zakořeněné kulturní modely, v nichž je konzumace alkoholu považována za normu a přenáší se mezi generacemi jako součást tradice i každodennosti. Současně je dostupnost alkoholu mladistvými hodnocena jako významný faktor, který ovlivňuje jejich vlastní spotřebu. Alkohol je vnímán jako snadno dosažitelný, což může snižovat vnímanou bariéru mezi přítomností a aktivní konzumací. Tento stav může přispívat k časnějšímu začátku užívání alkoholu. Výzkum Illese (1999, s. 9) ukazuje, že snadná dostupnost alkoholu a jeho běžná konzumace mezi dospělými činí alkoholické nápoje atraktivními i pro mladé. Významnou roli hraje také snadná dostupnost alkoholu v obchodech, jeho široká propagace pomocí reklam a skutečnost, že pití alkoholu se v některých sociálních kruzích stalo téměř společenskou nutností. Konzumace alkoholu v menších množstvích je často omlouvána, a proto jí není věnována taková pozornost, jakou by si zasloužila (Nešpor, 2004, s. 20). Tato kombinace faktorů vytváří prostředí, ve kterém je užívání alkoholu považováno za běžnou součást sociální interakce, což může mít dlouhodobý vliv na postoje mladých lidí k alkoholu. Dospívající se k alkoholu uchylují z různých důvodů – touží zapadnout mezi starší vrstevníky, obávají se posměchu, snaží se překonat ostych při kontaktu s opačným pohlavím, nebo hledají únik od osobních problémů. S tímto výrokem také souhlasí Kuntsche et al. (2005), který ve svém výzkumu zjistil, že mladí lidé nejčastěji pijí alkohol z důvodů sociálního začlenění – kvůli zábavě, kontaktu s vrstevníky nebo snaze zapadnout.

7.1 Limity výzkumu

Za limity našeho výzkumu považujeme skutečnost, že jsme zvolili dostupný výběr respondentů, což znamená, že výsledky nelze zobecnit na celou populaci. Dalším limitem je podle nás volba dvou dotazníků vlastní konstrukce, které nebyly předem validovány. Tato skutečnost může ovlivnit spolehlivost a objektivitu získaných dat, protože absence standardizace může vést k různým interpretačním problémům. I když byly dotazníky navrženy tak, aby odpovídaly výzkumným otázkám, mohly se objevit nedostatky v jasnosti některých položek nebo v pochopení otázek respondenty. Za poslední limit považujeme to, že vzhledem k povaze kvantitativního výzkumu by byl vhodnější větší počet respondentů.

ZÁVĚR

Tato práce se zabývala souvislostí mezi spjatostí s kulturními tradicemi a rizikovostí konzumace alkoholu v regionu Morava. Struktura teoretické části byla sestavena s ohledem na téma a výše stanovené výzkumné cíle. První kapitola se věnovala českým tradicím, zvykům a obyčejům a popsali jsme si v ní, jaké jsou nejvýznamnější zvyky jara, léta, podzimu a zimy na Moravě. Druhá kapitola se zabývala vážnějším tématem a tím byl alkoholismus. Zaměřili jsme se na jeho historii, na období takzvaného Kořalečního moru, který zasáhl hlavně Valašsko a také na vznik závislosti na alkoholu. Zmínili jsme také, jaké jsou typy a jednotlivé fáze alkoholismu a jaké jsou příčiny konzumace alkoholu. V této kapitole jsme se také věnovali konzumaci alkoholu mládeží, ženami a seniory. Kapitola byla zakončena pohledem na to, jak alkoholismus ovlivňuje rodinný život a jaké jsou jeho dopady. Třetí kapitola pouze stručně shrnuje základní informace o regionu Morava a zaměřuje se na konkrétní oblasti, které byly uvedeny v dotazníkovém šetření. Role alkoholu při tradičních událostech, to bylo tématem poslední kapitoly naší teoretické části. Rozepsali jsme se v ní o tradičních událostech všedního života lidí a jakou roli v nich hraje alkohol.

Praktická část naší diplomové práce, se zabývala samotným výzkumem. K realizování našeho výzkumu jsme zvolili kvantitativní přístup, konkrétněji dotazníkové šetření. K výzkumu byly použity dva dotazníky vlastní konstrukce, které byly sestaveny tak, abychom si zodpověděli všechny předem stanovené výzkumné otázky a ty byly obohacené o již existující dotazník zaměřující se na rizikovost konzumace alkoholu u respondentů. Dotazník, se skládal ze 43 položek. Naším hlavním výzkumným cílem bylo zjistit, jaká je souvislost mezi spjatostí s kulturními tradicemi a rizikovostí konzumace alkoholu v regionu Morava. Dílčími cíli bylo zjistit jaká je spjatost s kulturními tradicemi v regionu Morava, jaká je rizikovost konzumace alkoholu v regionu Morava, jaké jsou postoje rodičů a starších generací k předávání tradic spojených s užíváním alkoholu mladší generaci a posledním cílem bylo zjistit, jak nezletilí hodnotí dostupnost alkoholu na kulturních akcích. Výzkumným souborem se stalo 286 obyvatel Moravy.

V první kapitole naší praktické části, kterou jsme nazvali Projekt výzkum, jsme si stanovili výzkumný problém, cíle a otázky, ale také to, jaké pojetí výzkumu jsme zvolili, kdo se stal výzkumným souborem, jaký výzkumný nástroj byl použit a jak jsme vůbec získaná data zpracovali, abychom dostali potřebné výsledky. Závěrem jsme provedli analýzu a následnou interpretaci získaných dat. Výsledky výzkumného šetření ukazují, že

respondenti vykazují střední míru spjatosti s kulturními tradicemi regionu Morava, což se projevuje pravidelnou účastí na tradičních a kulturních akcích. Současně byla zjištěna střední úroveň rizikové konzumace alkoholu, která může představovat zdravotní a sociální rizika. Hlavní výzkumný cíl, tedy ověřit souvislost mezi mírou zapojení do kulturních tradic a rizikovostí konzumace alkoholu, nebyl potvrzen. Statistická analýza neprokázala významný vztah mezi těmito dvěma proměnnými – vyšší míra účasti na kulturních tradicích tedy automaticky neznamená vyšší riziko nadměrného pití alkoholu. Dílčí výzkumné otázky přinesly další důležité poznatky. Rodiče a starší generace hrají významnou roli při formování postojů mladší generace k alkoholu. Alkohol je běžnou součástí rodinných a společenských událostí a je často přítomen při prvních zkušenostech mladistvých s jeho konzumací. Výzkum rovněž ukázal, že nezletilí vnímají alkohol jako přirozený prvek kulturních akcí a běžnou součástí společenského prostředí. Alkohol je podle nich snadno dostupný, což může usnadnit jeho předčasné užívání a podpořit normalizaci jeho přítomnosti ve společenském životě od útlého věku.

V kapitole s názvem Diskuze jsme se znovu zaměřili na interpretaci výsledků výzkumu a usilovali jsme o nalezení možných vysvětlení toho, proč data vyšla tak, jak vyšla. Tato interpretace byla podložena relevantní odbornou literaturou i poznatky z předchozích výzkumů, které se zabývaly podobnou problematikou.

Tato diplomová práce přináší nové poznatky v oblasti výzkumu vztahu mezi kulturními tradicemi a konzumací alkoholu, a to na specifickém příkladu regionu Morava. Spojením sociálně-kulturní roviny s problematikou rizikového pití alkoholu práce otevírá diskuzi o kulturních faktorech, které dosud nebyly v této souvislosti podrobněji analyzovány. Významným přínosem je zjištění, že samotná míra spjatosti jednotlivce s kulturními tradicemi regionu nevykazuje statisticky významný vztah s mírou rizikové konzumace alkoholu. Tento výsledek přispívá k narušení stereotypního pohledu, že silná kulturní ukotvenost automaticky zvyšuje riziko nadměrného pití. Významný poznatek rovněž představuje zjištění, že rodinné prostředí hraje klíčovou roli ve formování postojů mladší generace k alkoholu. Výsledky naznačují, že alkohol je v rodinném prostředí často přítomen jako běžná a akceptovaná součást společenských interakcí, přičemž starší generace se aktivně podílí na předávání tohoto vzorce chování. Práce zároveň poukazuje na vysokou dostupnost alkoholu pro nezletilé během kulturních akcí, což může přispívat k časnému začátku konzumace a utváření tolerantního postoje vůči alkoholu již v mladém věku.

Praktickým přínosem práce je možnost využití zjištěných dat v oblasti preventivních a osvětových programů zaměřených na mládež a rodiny. Výsledky mohou být užitečné pro odborníky působící v oblasti sociální pedagogiky, školní prevence, komunitní práce i veřejné správy. V neposlední řadě může být tato práce inspirací pro další výzkumy, které by mohly navázat hlubší analýzou dalších kulturně specifických faktorů ovlivňujících návykové chování.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

(OH). Valachy ničil kořaleční mor. *Mladá fronta Dnes - Zlínský Dnes*, 2021, 32, (72). ISSN 1210-1168.

AMAZING CZECHIA, 2025. *Moravia*. Online. Dostupné z: https://www.amazingczechia.com/moravia/?utm_source=chatgpt.com. [cit. 2025-04-04].

BERÁNKOVÁ, Helena a DVOŘÁKOVÁ, Hana, 2021. *Lidová kultura na Moravě v zrcadle času*. Moravské zemské muzeum. ISBN 978-80-7028-563-3.

CARGIULO, Thomas. Understanding the health impact of alcohol dependence. Online. *American Journal of Health-System Pharmacy*. 2007, roč. 64, č. 5_Supplement_3, s. S5-S11. ISSN 1079-2082. Dostupné z: <https://doi.org/10.2146/ajhp060647>. [cit. 2025-04-11].

ČÍHAL, Petr; VILÍMEK, Vítězslav a ŠIMEČKOVÁ, Marta, 2021. *Tradiční kulturní kontexty pití alkoholu a kouření*. Slovácké muzeum v Uherském Hradišti. ISBN 978-80-87671-43-6.

DOBIÁŠOVÁ, 2020. *Alkohol v české společnosti*. Online. Dostupné z: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2020/cislo-12/alkohol-ceske-spolecnosti.html>. [cit. 2024-10-17].

GRACE, Annie, 2024. *Svobodná mysl - Alkohol pod kontrolou: Jak získat svobodu, najít štěstí a od základu změnit svůj život*. Mystery Press. ISBN 978-80-7588-560-9.

HAJNÝ, Martin, 2001. *O rodičích, dětech a drogách*. Grada. ISBN 80-247-0135-9.

HELLER, Jiří a PECINOVSKÁ, Olga, 2011. *Pavučina závislosti*. Togga. ISBN 978-80-87258-62-0.

HOUŠKOVÁ, Květa, 2024. *Kořaleční mor: Nevyhnul se ani dětem. Český alkoholismus řešil už císař pán a trápí nás dodnes*. Online. Dostupné z: https://medium.seznam.cz/clanek/kveta-houskova-koralecni-mor-nevyhnul-se-ani-detem-cesky-alkoholismus-resil-uz-cisar-pan-a-trapi-nas-dodnes-47304?utm_source=chatgpt.com. [cit. 2025-03-18].

CHRÁSKA, Miroslav a KOČVAROVÁ, Ilona, 2014. *Kvantitativní design: v pedagogických výzkumech začínajících akademických pracovníků*. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. ISBN 978-80-7454-420-0.

CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu Základy kvantitativního výzkumu, 2., aktualizované vydání*. Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.

CHYŠECKÝ, David, 2022. *Alkohol, alkoholik, apolinář*. Grada. ISBN 9788027138029.

ILLES, Tom, 1999. *Děti a drogy: fakta, informace, prevence*. ISV - Institut sociálních věcí. ISBN 80-85866-50-1.

JEŘÁBEK, Richard; WOITSCH, Jiří; BAHENSKÝ, František; ŠTIKA, Jaroslav a MAUR, Eduard, 2004. *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska IV*. Etnologický ústav AV ČR. ISBN 80-85010-57-7.

KERR, David C. R.; CAPALDI, Deborah M.; PEARS, Katherine C. a OWEN, Lee D., 2012. Intergenerational influences on early alcohol use: Independence from the problem behavior pathway. Online. *Development and Psychopathology*. Roč. 24, č. 3, s. 889-906. ISSN 0954-5794. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/S0954579412000430>. [cit. 2025-04-12].

KOMÍNKOVÁ, 2024. *V Česku se pije opravdu hodně, více než je zdravo*. Online. Dostupné z: <https://alkoholdrink.cz/alkohol-drink-v-cesku-se-pije-opravdu-hodne-vice-nez-je-zdravo/>. [cit. 2024-10-17].

KRAL, Jaroslav, 2023. *Alkohol jako součást české kultury: Proč dáváme alkohol ochutnat i dětem?* Online. Dostupné z: <https://medium.seznam.cz/clanek/jaroslav-kral-alkohol-jako-soucast-ceske-kultury-proc-davame-alkohol-i-detem-87723>. [cit. 2024-10-13].

KUČERA, Rudolf, 2012. *Identity v českých zemích 19. a 20. století*. Masarykův ústav AV ČR. ISBN 978-80-86495-98-9.

KUNTSCHE, E; KNIBBE, R; GMEL, G a ENGELS, R, 2005. Why do young people drink? A review of drinking motives. Online. *Clinical Psychology Review*. Roč. 25, č. 7, s. 841-861. ISSN 02727358. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2005.06.002>. [cit. 2025-04-11].

KUNTSCHE, Emmanuel; SZNITMAN, Sharon R. a KUNTSCHE, Sandra, 2017. Alcohol and other substance use in a cross-cultural perspective. Online. *Drug and Alcohol Review*. Roč. 36, č. 6, s. 717-720. ISSN 0959-5236. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/dar.12625>. [cit. 2025-04-11].

KVAPILÍK, Josef a SVOBODOVÁ, Alena, 1985. *Člověk a alkohol*. Avicenum. ISBN 08-091-85.

BABOR, Thomas F.; HIGGINS-BIDDLE, John C.; SAUNDERS, John B. a MONTEIRO, Maristela G., 2001. *The Alcohol Use Disorders Identification Test: Guidelines for Use in Primary Care*. World Health Organization.

LANGHAMMER, Jakub a LANGHAMMEROVÁ, Jiřina, 2021. *Fenomény lidových tradic*. Grada. ISBN 978-80-271-3302-4.

LANGHAMMEROVÁ, Jiřina, 2004. *Lidové zvyky*. Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-525-0.

LANGHAMMEROVÁ, Jiřina, 2017. *České tradice v proměnách času*. Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7422-500-0.

LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana, 2006. *Vývojová psychologie*. Grada. ISBN 978-80-247-1284-0.

MINISTERSTVO KULTURY, 2021. *Státní kulturní politika na léta 2021 - 2025*. Online. Dostupné z: <https://www.mk.gov.cz/statni-kulturni-politika-cs-69>. [cit. 2025-04-11].

MOTLOVÁ, Milada, 2010. *Český rok od jara do zimy*. Fortuna Libri (CZ). ISBN 978-80-7321-522-4.

MUZEUM REGIONU VALAŠSKO, 2021. *Kořalečným morem bývaly na Valašsku nakaženy i děti*. Online. Dostupné z: https://www.muzeumvalassko.cz/popularizace-v-tisku/koralecnim-morem-byvaly-na-valassku-nakazeny-i-deti?utm_source=chatgpt.com. [cit. 2025-03-12].

NEŠPOR, Karel a CSÉMY, Ladislav, 2003. *Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat*. 5. vyd. Praha: Sdružení FIT IN - Rodiče proti drogám. ISBN 80-260-3873-8.

NEŠPOR, Karel a MARHOUNOVÁ, Jana, 1995. *Alkoholici, feťáci a gambleři*. Empatie. ISBN 80-901618-9-8.

NEŠPOR, Karel, 2004. *Jak překonat problémy s alkoholem*. Sdružení FIT IN.

PERUTKA, Lukáš, 2019. Démon alkohol a jiná valašská strašidla. *Valašsko - vlastivědná revue*. Roč. 43, č. 2. ISSN 1212-3382.

POKORNÝ, Vratislav; TOMKO, Anton a TELCOVÁ, Jana, 2003. *Prevence sociálně patologických jevů: manuál praxe*. Vyd. 3., rozš. Prevence sociálně patologických jevů. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky. ISBN 80-86568-04-0.

Region Haná, 2023. Online. Dostupné z: <https://regionhana.cz/cs/o-regionu-hana/uzemi-mas/>. [cit. 2025-04-04].

RYCHLÍK, Martin, 2022. *Dějiny lidí*. Academia. ISBN 978-80-200-3198-3.

SKÁLA, Jaroslav; MAREČEK, Pavel; KUBIČKA, Luděk; CHVÍLA, Libor; NOVOTNÁ, Jana et al., 1987. *Závislost na alkoholu a jiných drogách*. Avicenum. ISBN cnb000034279.

SKOPOVÁ, Kamila, 2007. *Hody, pústy, masopusty*. Akropolis. ISBN 978-80-86903-46-0.

Slovácko - slunce v lidech a zemi, 2025. Online. Dostupné z: <https://www.slovacko.cz/o-regionu/>. [cit. 2025-04-04].

SOUKUP, Martin, 2019. *Antropologie: teorie, koncepty a osobnosti*. Pavel Mervart. ISBN 978-80-7465-355-1.

SOUKUP, Václav, 2011. *Antropologie: Teorie člověka a kultury*. Portál. ISBN 978-80-7367-432-8.

ŠEDIVÝ, Václav a VÁLKOVÁ, Helena, 1988. *Lidé, alkohol, drogy*. Naše vojsko.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar, 2008. *Lidové tradice*. Rubico. ISBN 978-80-7346-096-9.

Test pro identifikaci poruch působených užíváním alkoholu (AUDIT), 2019. Online. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/test-pro-identifikaci-poruch-pusobenych-uzivanim-alkoholu-audit>. [cit. 2025-01-24].

ÜHLINGER, Claude a TSCHUI, Marlyse, 2009. *Když někdo blízký pije*. Portál. ISBN 9788073676100.

VÁCLAVÍK, Michael, 2023. *Skryté příčiny duševních strastí*. Portál. ISBN 978-80-262-2065-7.

VALAŠSKY.CZ, 2022. Pohostinné obyvatelstvo na Valašsku. Online. Dostupné z: <https://www.valassky.cz/pohostinne-obyvatelstvo-na-valassku/>. [cit. 2025-04-04].

VAŠUTOVÁ, Jaroslava, 2007. *Být učitelem: co by měl učitel vědět o své profesi*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. ISBN 978- 80-7290-325-2.

VEČERKOVÁ, Eva, 2015. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-627-7.

VEČERKOVÁ, Eva, 2016. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-627-7.

VEČERKOVÁ, Eva, 2023. *Posvícení a hody v Čechách a na Moravě*. Vyšehrad. ISBN 9788076019003.

VONDRUŠKOVÁ, Alena, 2004. *České zvyky a obyčeje*. Albatros. ISBN 80-00-01356-8.

VYKOPALOVÁ, Hana, 2002. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0337-4.

ZÁŠKODNÁ, Helena, 1998. *Psychosociální problémy adolescentů*. ISBN 80-7040-306-3.

Zpráva o alkoholu v České republice 2023, 2024. Online. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33916/1253/Zpr%C3%A1va%20o%20alkoholu%20v%20%C4%8CR%202023_fin1.pdf. [cit. 2024-10-13].

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Dotazník na spjatost s kulturními tradicemi.....	82
Obrázek 2 - Dotazník na rizikovost konzumace alkoholu	82

SEZNAM TABULEK

1Tabulka - Genderové složení respondentů.....	45
2Tabulka – První oddíl dotazníku.....	47
3Tabulka – Druhý oddíl dotazníku	49
4Tabulka - Třetí oddíl dotazníku	50
5Tabulka - Spjatost s kulturními tradicemi.....	58
6Tabulka - Rizikovost konzumace alkoholu	59
7Tabulka – Spjatost s tradicemi a rizikovost konzumace alkoholu.....	60
8Tabulka – Nezletilí a alkohol.....	65

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Bc.	bakalář
PhDr.	doktor filozofie
Ph.D.	doktor
s.	strana
př. n. l.	před naším letopočtem
n. l.	našeho letopočtu
WHO	World Health Organization
UNESCO	Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu
ČR	Česká republika
Např.	například
M	průměr
Min	minimum
Max	maximum
Sm.Odch.	směrodatná odchylka
tj.	to je
%	procento
Σ	celkem
AUDIT	Alcohol Use Disorders Identification Test

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

TRADICE A ZVYKY JAKO PŘÍČINA ALKOHOLISMU ZÁPADNÍ SPOLEČNOSTI – REGION MORAVA

DOTAZNÍK

Vážené respondentky, vážení respondenti,

jsem studentkou 2. ročníku magisterského studijního programu Sociální pedagogika. Obracím se na Vás s žádostí o vyplnění mého zcela anonymního dotazníku, který mi poslouží jako podklad pro diplomovou práci na téma „Tradice a zvyky jako příčina alkoholismu západní společnosti – region Morava“.

Předem děkuji za Váš čas! – Bc. Kateřina Příhodová

Prosím o pravdivé vyplnění dotazníku

1. Věk

.....

2. Pohlaví

☐ žena

☐ muž

☐ jiné

3. Pocházíte z Moravy?

☐ ano

☐ ne

4. Žiji

- ☐ ve městě
- ☐ na vesnici

5. Pocházím z

- ☐ Valašska
- ☐ Slovácka
- ☐ Hané
- ☐ Jiné, uveďte odkud.....

6. Jaký je Váš vztah k alkoholu?

- ☐ nekonzumuji alkohol
- ☐ příležitostně konzumuji alkohol
- ☐ pravidelně konzumuji alkohol

7. Do jaké míry tyto faktory podle vás přispívají k nadměrné konzumaci alkoholu v oblasti Moravy? (1 – nejméně, 5 – nejvíce)

a) Tradice a místní zvyky

1 2 3 4 5

b) Rodinné prostředí

1 2 3 4 5

c) Přátelé a společenský tlak

1 2 3 4 5

d) Dostupnost alkoholu

1 2 3 4 5

e) Stres nebo jiné osobní problémy

1 2 3 4 5

8. Jsou v oblasti vašeho bydliště významné tradiční události (např. vinobraní, hody, svatby), při kterých se často konzumuje alkohol?

- ☐ ano
- ☐ ne
- ☐ nevím

9. Kdy jste poprvé ochutnal/a alkohol?

.....

10. Jak jste se k alkoholu poprvé dostal/a?

- ☐ nabídl mi ho člen rodiny
- ☐ nabídl mi ho kamarád
- ☐ dal jsem si ho sám
- ☐ jiné.....

11. Jak často konzumujete alkohol?

- ☐ několikrát do týdne
- ☐ několikrát do měsíce
- ☐ několikrát do roka
- ☐ jiné.....

12. Do jaké míry tyto faktory prostředí ovlivňují vaši konzumaci alkoholu? (1 – neovlivňují, 5- velmi ovlivňují)

a) kulturní akce

1 2 3 4 5

b) rodinné oslavy

1 2 3 4 5

c) osobní preference

1 2 3 4 5

d) tlak společnosti

1 2 3 4 5

13. Na škále 1 (vůbec není součástí) – 5 (velmi důležitou součástí), do jaké míry si myslíte, že je alkohol součástí společenského života ve Vaší kultuře (Valašsko, Slovácko,...)?

1 2 3 4 5

14. Jak často je alkohol součástí vašich rodinných oslav? (narozeniny, svatba,...)

- ☐ vždy
- ☐ často
- ☐ zřídka
- ☐ nikdy

15. Má vaše rodina nějaké specifické tradice či rituály spojené s konzumací alkoholu? (přípitek při večeři.....)

- ☐ nemá
- ☐ má

16. Do jaké míry rodinné tradice a zvyky spojené s alkoholem ovlivnily Vaše současné návyky spojené s konzumací alkoholu?

- ☐ velmi silně
- ☐ silně
- ☐ spíše neovlivnily
- ☐ neovlivnily

17. Jaký je podle vás vliv rodinných tradic spojených s alkoholem na zdravý přístup k jeho konzumaci?

- ☐ spíše velký
- ☐ velký
- ☐ spíše malý
- ☐ malý
- ☐ žádný

18. Myslíte si, že starší generace podporují mladší generaci v konzumaci alkoholu při různých událostech?

- ☐ ano
- ☐ spíše ano
- ☐ ne
- ☐ spíše ne

19. Jak často podle vás nezletilí přijdou do kontaktu s alkoholem na kulturních akcích ve vašem regionu?

- ☐ vždy
- ☐ velmi často
- ☐ zřídka
- ☐ nikdy

20. Jaký vliv má podle vás dostupnost alkoholu na těchto akcích na míru konzumace alkoholu nezletilými?

- ☐ velký vliv
- ☐ střední vliv
- ☐ malý vliv
- ☐ žádný vliv

Obrázek 1 - Dotazník na spjatost s kulturními tradicemi

OTÁZKY	0	1	2	3	4	SCORE
1. Účastním se tradičních oslav, jako jsou Vánoce, Velikonoce....	silně nesouhlasím	spíše nesouhlasím	nevím	spíše souhlasím	silně souhlasím	
2. Dodržování tradic má podle mě význam.	silně nesouhlasím	spíše nesouhlasím	nevím	spíše souhlasím	silně souhlasím	
3. Udržování tradičních hodnot je nezbytné pro další generace.	silně nesouhlasím	spíše nesouhlasím	nevím	spíše souhlasím	silně souhlasím	
4. Navštěvuji kulturní akce, jako jsou místní festivaly, jarmarky nebo folklorní festivaly.	silně nesouhlasím	spíše nesouhlasím	nevím	spíše souhlasím	silně souhlasím	
5. Dodržuji tradice spojené s významnými rodinnými událostmi, jako jsou svatby nebo křtiny.	silně nesouhlasím	spíše nesouhlasím	nevím	spíše souhlasím	silně souhlasím	
6. Účastním se akcí pořádaných mou komunitou, které jsou spojené s místními zvyky.	silně nesouhlasím	spíše nesouhlasím	nevím	spíše souhlasím	silně souhlasím	
7. Je pro mě důležité účastnit se tradičních oslav a svátků.	silně nesouhlasím	spíše nesouhlasím	nevím	spíše souhlasím	silně souhlasím	
8. Zajímá mě historie a původ tradic a zvyků, které dodržuji.	silně nesouhlasím	spíše nesouhlasím	nevím	spíše souhlasím	silně souhlasím	
9. Zapojuji členy rodiny nebo přátele do aktivit spojených s tradicemi.	silně nesouhlasím	spíše nesouhlasím	nevím	spíše souhlasím	silně souhlasím	
10. Vnímám kulturní akce a tradice jako způsob, jak obohatit svůj osobní život.	silně nesouhlasím	spíše nesouhlasím	nevím	spíše souhlasím	silně souhlasím	
11. Cítím tlak od vrstevníků, přátel nebo rodiny, abych konzumoval/a alkohol na společenských či rodinných událostech.	silně nesouhlasím	spíše nesouhlasím	nevím	spíše souhlasím	silně souhlasím	
12. Některé místní tradice považuji za důvod, proč lidé v mé oblasti pijí více alkoholu než jinde.	silně nesouhlasím	spíše nesouhlasím	nevím	spíše souhlasím	silně souhlasím	
13. Kulturní tradice a zvyky podle mě ovlivňují vztah jedince k alkoholu v dospělosti.	silně nesouhlasím	spíše nesouhlasím	nevím	spíše souhlasím	silně souhlasím	
					CELKEM	

Obrázek 2 - Dotazník na rizikovost konzumace alkoholu

OTÁZKY	0	1	2	3	4	SCORE
1. Jak často se napijete nějakého alkoholického nápoje?	nikdy	1x měsíčně nebo méně často	2x až 4x měsíčně	2x až 3x týdně	4x nebo vícekrát týdně	
2. Kolik sklenic alkoholického nápoje si dáte v typický den, kdy něco pijete? (pivo, víno, lihoviny...)	1 nebo 2	3 nebo 4	5 nebo 6	7 nebo 8	10 nebo více	
3. Jak často vypijete šest nebo více sklenic alkoholického nápoje při jedné příležitosti?	nikdy	méně než 1x měsíčně	každý měsíc	každý týden	denně nebo téměř denně	
4. Jak často během posledního roku jste zjistil/a, že nejste schopen/schopna přestat pít, jakmile začnete?	nikdy	méně než 1x měsíčně	každý měsíc	každý týden	denně nebo téměř denně	
5. Jak často během posledního roku jste nebyl/a kvůli pití schopen/schopna udělat to, co se od vás normálně očekávalo	nikdy	méně než 1x měsíčně	každý měsíc	každý týden	denně nebo téměř denně	
6. Jak často během posledního roku jste se potřeboval/a napít hned ráno, abyste se dostal do formy po nadměrném pití předešlý den?	nikdy	méně než 1x měsíčně	každý měsíc	každý týden	denně nebo téměř denně	
7. Jak často, jste během posledního roku měl/a pocit viny nebo výčitek svědomí po pití?	nikdy	méně než 1x měsíčně	každý měsíc	každý týden	denně nebo téměř denně	
8. Jak často se během posledního roku stalo, že jste si nebyl/a schopen/schopna vzpomenout, co se stalo předešlý den/večer, protože jste pil/a?	nikdy	méně než 1x měsíčně	každý měsíc	každý týden	denně nebo téměř denně	
9. Utrpěl/a jste vy nebo někdo jiný úraz v důsledku vašeho pití?	ne		ano, ale ne v posledním roce		ano, během posledního roku	
10. Měl někdo z vašich příbuzných nebo přátel nebo lékař výhrady kvůli vašemu pití nebo Vám doporučoval s pitím přestat?	ne		ano, ale ne v posledním roce		ano, během posledního roku	
					CELKEM	